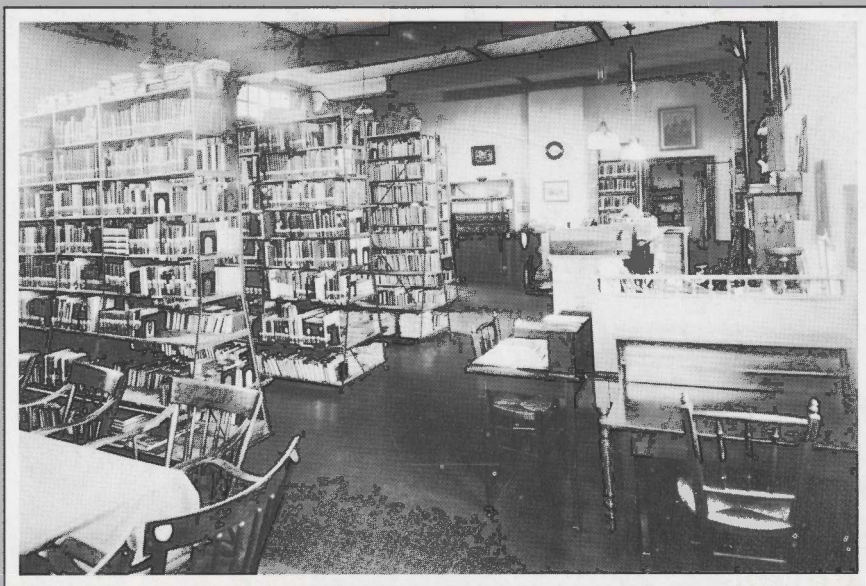

Een boekje open over de Gorinchemse bibliotheek

A.J. BUSCH

Interieur van de bibliotheek in de Tolkazerne, 1930.

Een boekje open
over de
Gorinchemse bibliotheek

A.J. BUSCH
gemeentearchivaris van Gorinchem

Ten geleide

Op 23 oktober 1918 werd de leeszaal van de "Vereniging Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" geopend.

Sindsdien heeft de leeszaal, gezien het toenemend bezoek, in een grote behoefte voorzien.

Het bestuur van de "Bibliotheek" is dankbaar voor de belangstelling van de lezers en is veel dank verschuldigd aan allen, die zich in de afgelopen zeventig jaar ingezet hebben de "Bibliotheek" te maken tot wat zij nu is.

Het bestuur van de "Vereniging" heeft de heer A.J. Busch, stadsarchivaris van de gemeente Gorinchem, bereid gevonden in de historie van Uw Vereniging te duiken en een overzicht te geven van zeventig jaren Leeszaal- en Bibliotheekwerk in Gorinchem.

Wij hopen dat de inhoud van dit boekje U aanleiding geeft de Leeszaal en Bibliotheek nog meer als eigen bezit te beschouwen en anderen op te wekken lid van de "Vereniging" te worden.

Gorinchem, oktober 1988.

Het Bestuur.

ir. T. Elshout, voorzitter 1917-1939

Het begin

Op 12 oktober 1917 schreef ir. T. Elshout een brief aan mr. J. Hingst, voorzitter van de openbare leeszaal en bibliotheek te Hilversum, waarin hij zijn beweegredenen uiteenzette, waarom hij in Gorinchem een openbare leeszaal en bibliotheek wilde oprichten. Op aanraden van burgemeester Gaarlandt had hij de Hilversumse voorzitter uitgenodigd voor het houden van een propagandistische voordracht over het wezen en nut van een dergelijk instituut en nu verschaftte hij hem wat achtergrondinformatie. Daarin staat duidelijk omschreven wat ir. Elshout bezielde en daarom volgt hier een deel van die brief:

"Reeds enkele jaren heb ik het plan gehad pogingen te doen om tot de oprichting van een openbare leeszaal te komen.

In een stadje als Gorinchem met 12.000 inwoners en een zich ontwikkelende, vrij krachtige industrie, is een leeszaal absoluut noodzakelijk. Verder wonen hier ook veel intellectuelen, zooals officieren, leeraren van Burgerscholen en Gymnasium, die vrijwel van alle wetenschappelijke lectuur verstoken zijn. Wel zijn er hier ter stede enkele bibliotheken, maar dit zijn natuurlijk meest uitleen-bibliotheken, een belangrijke plaats neemt daarvan in de Bibliotheek van het Nut, die echter slechts eens in de veertien dagen gelegenheid geeft boeken af te halen.

Waar ik zelf ook om andere redenen geïnteresseerd ben bij een leeszaal, en wel daarom, dat ik verbonden ben aan de Fa. De Vries Robbé & Co. alhier, die in normalen tijd een personeel heeft van ca. 400 mensen, heb ik met een van mijn stadgenooten, de Heer Dr. M.A. van Andel, een oproep gezonden aan een 30-tal ingezetenen uit verschillende kringen om op een vergadering te verschijnen, die wij 1 Oct. j.l. gehouden hebben.

Op deze vergadering was een vrij goede opkomst en daar is besproken de principiële vraag, of wij pogingen zullen doen te komen tot het stichten van een openbare leeszaal met al wat daaraan annex is, dus behoorlijke tijdschriften en zoo ook enkele wetenschappelijke werken, of wel, dat wij ons voorloopig zullen bepalen tot een goed verwarmd en verlicht lokaal, waarin gedurende den aanstaanden winter een ieder toegang zal hebben, en waar men dan zal kunnen lezen.

Tegen dit laatste plan ben ik sterk gekant, aangezien ik van meening ben, dat dit persé op een mislukking moet uitlopen, en dan de openbare leeszaal, zooals ik die gaarne zou willen zien, tegelijker tijd veroordeeld is."

Ir. T. Elshout, mede-vennoot van de firma De Vries Robbé & Co., had zich tot taak gesteld een openbare leeszaal en bibliotheek in Gorinchem op te richten. In dr. M.A. van Andel had hij een medestander gevonden en samen hadden zij stadgenoten uit diverse lagen van de samenleving en met verschillende politieke en godsdienstige

achtergronden uitgenodigd voor een voorlichtingsbijeenkomst op 1 oktober 1917. Van de genodigden waren er achttien komen opdagen en zij kregen van initiatiefnemer Elshout te horen, dat hij op korte termijn in Gorinchem een openbare leeszaal en bibliotheek wilde oprichten. Hij zag zijn plannen liefst nog voor het einde van het jaar verwezenlijkt, maar dat zou te hoog gegrepen zijn. Hij wist zijn gehoor dusdanig te inspireren, dat er een voorlopig comité werd gevormd, bestaande uit ir. Elshout, dr. van Andel, mevr. A.C. van Meurs-Flohil, echtgenote van een leraar van de H.B.S., de kunstschilder W.J. Dingemans en de Hervormde predikant Ds. J. Luuring, later nog aangevuld met zijn collega Ds. A. de Kat Angelino. Niet alle aanwezigen waren even optimistisch. Realisten vroegen zich af, waar het geld vandaan moest komen en of niet beter kon worden gewacht tot na het einde van de oorlog. Ir. Elshout dacht daar anders over. De drang naar geestelijke ontwikkeling nam toe en zou na de oorlog nog meer stijgen, zo hield hij zijn gehoor voor. Het moment om de grootse plannen uit te voeren, was z.i. nu aangebroken.

De volgende stap op de weg naar de totstandkoming van een leeszaal was de spreekbeurt van mr. Hingst op 17 oktober. Zijn gehoor bestond uit geïnteresseerden die daarvoor via een oproep en een advertentie in de kranten waren uitgenodigd. De bijeenkomst vond plaats in De Kolfbaan aan de Nieuwstad. Op verzoek kwam de spreker een uur voor het vastgestelde tijdstip, om vooraf met het voorlopig comité van gedachten te kunnen wisselen. Niemand had immers ervaring met een leeszaal.

De zaal van De Kolfbaan was matig bezet. In zijn enthousiast betoog legde de spreker er vooral de nadruk op, dat de inrichting beslist geen volksleeszaal moest zijn. Ook de meer ontwikkelden moesten er iets van hun gading kunnen vinden. De opzet moest vooral niet te bekrompen zijn, want alleen dan zou er een goede kans van slagen zijn. Standaardwerken op allerlei gebied dienden voorhanden te zijn. Als de mogelijkheid bestaat tot lezen in een rustige en gezellig ingerichte leeszaal, dan wacht de instelling een gezonde toekomst, maar als sprake is van een armetierige inrichting, dan leidt dat onherroepelijk tot de ondergang, zo hield hij zijn gehoor voor. De Nieuwe Gorinchemsche Courant verschaftte haar lezers in ruime mate informatie over de voorlichtingsbijeenkomst. Daardoor kregen de plannen tot oprichting van een openbare leeszaal en bibliotheek in brede kring bekendheid.

De plannen rond de oprichting van een leeszaal begonnen onder de bevolking te leven. Er werden acties ontketend ten voordele van het leesinstituut. Zo haalde de Gorinchemse afdeling van de Nationale Christelijke Geheelonthouders Vereniging eind november de Dordtse Mandolineclub "Omnia Cum Deo" naar Gorinchem. In de zaal van De Doelen gaf het gezelschap met begeleiding van een vleugel een uitvoering onder leiding van de oud-Gorinchemer J.H. Tempelmans Plat. De opbrengst van de avond was bestemd voor aankoop van boeken voor de leeszaal. In de pauze sprak Ds. Luuring

een opwekkend woord. Behalve goodwill, bracht de bijeenkomst f 30,- op. Zo kreeg het voorlopig comité van vele, vaak onverwachte zijden financiële steun.

Dr. van Andel hield een pleidooi voor de leden van het Gorcums Dispuutgezelschap, waarvan hij voorzitter was. Als een der eerste zou het Dispuutgezelschap toetreden als lid en enige uitgaven van de A.N.W.B. als presentje voor de bibliotheek aanbieden.

Inmiddels had het voorlopig comité een 70-tal met zorg geselecteerde personen benaderd als basis voor een op te richten vereniging, welke tot doel moest hebben een leeszaal te realiseren. Uit deze personen - predikanten, artsen, ondernemers en mensen uit het onderwijs - zou een bestuur worden gekozen. Zij waren aanwezig in een openbare vergadering op 3 december in De Kolfbaan, waar het voorlopig comité verslag uitbracht van hetgeen was bereikt. Verder vermeldde de agenda de oprichting van een vereniging, gevolgd door bestuursverkiezing en de vaststelling van statuten.

Oprichting van de vereniging

Op het vastgestelde tijdstip telde De Kolfbaan 39 aanwezigen. Ir. Elshout gaf opening van zaken. De hoogste prioriteit had gehad het vinden van een lokaliteit voor de leeszaal. Na lang zoeken was de keuze gevallen op de bovenzaal van het oude Post- en Telegraafkantoor aan de Groenmarkt op de hoek van de Tinnegietersteeg. Het was een ideale plaats in het centrum van de stad. Sedert het betrekken van het Postkantoor aan de overzijde van de Groenmarkt in 1914 huurde de gemeente Gorinchem de parterre van het vrijgekomen Rijksgebouw ten behoeve van het levensmiddelenbedrijf en boven stond het leeg. Een moeilijkheid was wie over de huur moest onderhandelen, want het comité had geen officiële status, was geen rechtspersoon. Nu bleek de relatie van ir. Elshout met zijn werkgever waardevol, want het was de firma De Vries Robbé & Co. - uiteraard in de persoon van ir. Elshout - die zich reeds op 10 november tot de minister van Financiën had gewend met het verzoek de eerste etage van het oude Post- en Telegraafkantoor te mogen huren voor vestiging van een openbare leeszaal en bibliotheek voor een periode van minstens 3 jaren. Op het verzoekschrift was nog geen antwoord ontvangen. Voorts kon ir. Elshout de aanwezigen mededelen, dat van verschillende kanten steun en blijken van sympathie waren ontvangen en dat was voor het voorlopig comité aanleiding vol vertrouwen het voorstel te doen een vereniging in het leven te roepen, welke tot doel had een openbare leeszaal en bibliotheek op te richten en in stand te houden. De sympathisanten in De Kolfbaan besloten unaniem hiertoe. Vervolgens kwamen de ontwerp-statuten in behandeling, waarna vaststelling volgde. De doelstellingen van de zo juist geboren vereniging stonden omschreven in artikel 3: *"Het doel der vereeniging is het oprichten en instandhouden van een Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem, om daardoor mede te werken aan de geeste-*

lijke ontwikkeling en ontspanning van de bevolking van Gorinchem en Omstreken."

Alle aanwezigen traden toe tot de net opgerichte vereniging met de ideële doelstelling, waarna terstond de verkiezing van het bestuur volgde. Overeenkomstig de statuten moest het bestuur uit tenminste 15 personen bestaan. Degenen die in het voorlopig comité zitting hadden gehad werden allen in het bestuur gekozen, aangevuld met de smid C. de Boon, de kantoorbediende A. van Camp, de gemeenteambtenaar N. Kusters, de leraar Engels J. van der Laan, mevr. C.H.J. Heuff-Meijster, echtgenote van een steenfabrikant, de tandarts C.F.L. Nord, zwager van ir. Elshout, de onderwijzer J. de Ruijter, de broodbakker D.A. Vervat en de gemeentearchitect H.H. van Zeggeren. Drie leden van dit gemêleerde gezelschap hadden zitting in de gemeenteraad van Gorinchem: dr. M.A. van Andel, C. de Boon en W.J. Dingemans.

Na deze formaliteiten besloot de vergadering tot het aanvragen van de koninklijke goedkeuring van de statuten in verband met het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid.

De eerste bestuursvergadering vond plaats op 15 december 1917. De statuten schreven een dagelijks bestuur van vijf leden voor. Wie voorzitter werd stond eigenlijk al vanaf het begin vast; bij acclamatie viel die eer ir. Elshout te beurt. Stemming leverde de volgende samenstelling op: secretaris mevr. A.C. van Meurs-Flohil, penningmeester mevr. C.H.J. Heuff-Meijster, dr. M.A. van Andel en Ds. A. de Kat Angelino. Het dagelijks bestuur kwam wekelijks bijeen en regelde bijna alles. Het grote bestuur vergaderde gewoonlijk slechts eenmaal per jaar, voorafgaande aan de voorgeschreven algemene ledenvergadering. Het bestuur besloot voorts een advertentie te plaatsen in het periodiek Bibliotheekleven om gegadigden naar de betrekking van bibliothecaris op te roepen.

Om op ruimere schaal bekendheid te geven aan de kortelings opgerichte vereniging werd huis-aan-huis een circulaire verspreid, waarin nader op de doelstellingen werd ingegaan, met bijvoeging van een intekenbiljet. Deze actie had succes, want in korte tijd meldden zich 430 leden en ontving de penningmeester f 675,- aan contributies, alsmede f 475,- aan giften en bovendien vele boekwerken.

Inmiddels had de minister van Financiën op 20 december goedgunstig beschikt op het verzoek tot beschikbaarstelling van de eerste verdieping van het voormalige Post- en Telegraafkantoor voor één jaar ingaande 1 januari 1918, met de mogelijkheid tot verlenging. De huurprijs bedroeg f 60,- per jaar. Het huurcontract draagt de ondertekening van de ontvanger der Registratie en Domeinen te Gorinchem namens de Staat der Nederlanden en de forse handtekening van de ondernemer W. de Vries Robbé voor de jonge vereniging.

Bij K.B. van 14 maart 1918 nr. 31 kregen de statuten van de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" de goedkeuring. Als oprichtingsdatum van de vereniging noemde het tweede artikel 3 december 1917. De doelstelling van de vereniging is reeds ge-

noemd en om dat doel te bereiken stelde de vereniging zich voor geschriften, boeken, plaatwerken, tijdschriften e.d. te verzamelen en kosteloos open te stellen. De vereniging kende leden en begunstigers, welke stemgerechtigd waren. Personen van 18 jaar en ouder konden lid worden tegen een contributie van minimaal f 0,50 per jaar, terwijl de contributie voor begunstigers jaarlijks niet minder dan f 25,-- bedroeg. Bovendien konden rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen als lid toetreden, waarvoor een contributie van minstens f 5,-- gold.

In de bestuursvergadering van 21 maart 1918 kon de voorzitter mededelen, dat de verbouwing van de ruimte in het voormalige Post- en Telegraafkantoor gereed was. Door de binnenmuren weg te breken was een grote lokaliteit ontstaan. Alleen de meubilering ontbrak nog. De kosten van de verbouwing, boekenkasten, tafels, vloerbedekking enz. nam de firma De Vries Robbé & Co. voor haar rekening, zodat slechts de aanschaf van stoelen op de vereniging drukte.

Aanstelling van een bibliothecaresse

Er waren vier brieven ontvangen van personen, die solliciteerden naar de betrekking van bibliothecaris. Er was contact geweest met de twee serieuze kandidaten: een stond op de nominatie elders te worden benoemd en de ander was nog niet zelfstandig werkzaam geweest en dat vond men een te onzekere factor. Tenslotte was mej. C.G. Emck bereid gevonden de betrekking gratis waar te nemen, maar zij had nog geen kennis van zaken. Op kosten van de vereniging mocht zij naar de Openbare Leeszaal en Bibliotheek in Hilversum gaan om de beginselen van de titelbeschrijving en het catalogiseren van boeken onder de knie te krijgen.

De aanstelling van een beheerder met ervaring werd urgent, want de vereniging beschikte inmiddels over ongeveer 3000 boeken. Er waren veel romans bij, voor het grootste gedeelte afkomstig van een overgenomen uitleenbibliotheek uit Leiden. De aankoop was mogelijk dank zij een royale gift van de firma De Vries Robbé & Co. Verder waren veel technische boeken aanwezig, afkomstig uit de uitleenbibliotheek van die firma, welke al in de oprichtingsfase beschikbaar was gesteld. De vereniging tot behartiging der belangen van het personeel verbonden aan de fabriek van de firma De Vries Robbé & Co. volgde dit voorbeeld.

Was het de bedoeling geweest de leeszaal begin april te openen, door de moeilijkheden rond de benoeming van een beheerder moest daarvan worden afgezien. Via een tip kwam de voorzitter in contact met mej. J.E. de Graaf te Overveen. Na een oriënterende bespreking liet zij hem weten wel te voelen voor de geboden functie. Er volgde een nadere kennismaking met enige bestuursleden. Zij wilde per 1 augustus in dienst treden als bibliothecaresse. In afwachting van de benoeming door het bestuur, bemiddelde het dagelijks bestuur bij het vinden van huisvesting voor de werknemster. Op 17 juli kwam het

bestuur bijeen, voor het eerst in de verbouwde leeszaal. Het dagelijks bestuur droeg mej. de Graaf voor als bibliothecaresse, maar op het laatste moment had de betrokkene laten weten onmogelijk per 1 augustus de nieuwe werkkring te kunnen aanvaarden en dat zij voor september niet kon komen. Het bestuur nam toen een weinig elegante beslissing door mej. J.E. de Graaf niet definitief te benoemen. Er zou een tweede advertentie voor een bibliothecaresse worden geplaatst voor het geval de niet definitief benoemde afzag van de benoeming. Door haar toezegging in augustus een paar dagen naar Gorinchem te komen en te trachten hulp te krijgen van iemand met ervaring in het catalogiseren van boeken, bleef de advertentie achterwege.

Mej. de Graaf vestigde zich op 3 september in Gorinchem, waar zij ging wonen ten huize van de boekdrukker en uitgever L.A.W. Noorduijn aan de Havendijk. Een dag later ving haar dienstverband met de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" aan.

Inmiddels waren reeds tijdschriften, kranten en boeken voor de handbibliotheek aangeschaft. Van de gekregen boeken moest een groot deel worden afgevoerd, terwijl de overblijvende naar de binder moesten. Het wachten was nog op de aflevering van enige naslagwerken. Toen die waren gearriveerd belette niets meer de lang verbeide openstelling. De officiële opening van de leeszaal werd bepaald op woensdag 23 oktober 1918 om 14.00 uur in De Kolfbaan, omdat de leeszaal niet alle genodigden kon bevatten.

Opening van de leeszaal

Terwijl de oorlog ten einde liep en de Spaanse griep om zich heen greep en slachtoffers eiste, vond de opening van de leeszaal plaats. Voorzitter Elshout toonde zich niet weinig trots, dat zijn lang gekoesterde wens in vervulling was gegaan. Hij hield een gloedvolle rede, gevolgd door sprekers zoals burgemeester Gaarlandt en wethouder Biegel namens het Departement Gorinchem van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De opening van de leeszaal was een hele gebeurtenis voor een stad als Gorinchem.

Het bestuur van de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" had slechts één werknemster in dienst en dat was de bibliothecaresse J.E. de Graaf. In verband met de veelvuldige openstelling - zelfs op zon- en feestdagen was de leeszaal open - kon zij het werk onmogelijk alleen aan. De dames A. Büller, C.G. Emck en E.E.V. de Bie sprongen bij door hulp op basis van vrijwilligheid te bieden. Zonder die belangeloze hulp zou het een onmogelijke opgave zijn geweest de openingstijden aan te houden: maandag 13.30-22.00 uur, dinsdag t/m zaterdag 10.00-12.00 en 13.30-22.00 uur. Op zon- en feestdagen ging de deur om 14.00 uur open tot 's avonds 22.00 uur. De zondagsdienst geschiedde aanvankelijk door de leden van het bestuur, wat echter een allesbehalve ideale oplossing was.

Zij waren onvoldoende in staat de bezoekers van de leeszaal te helpen. Toen de praktijk uitwees, dat bij mooi weer op zondag het bezoek gering was, bleef de openstelling gedurende de zomermaanden op zondag achterwege.

De studiezaal in het gebouw aan de Groenmarkt, 1918.

Nadat bestuur en personeel een half jaar ervaring hadden opgedaan met de leeszaal en de bibliotheek, volgde de vaststelling van een instructie voor de bibliothecaresse. In deze instructie lagen de rechten en plichten van de betrokken werknemster vast. Zij was belast met het dagelijks beheer en met de leiding der werkzaamheden van het overige personeel. Over de aanstelling van beambten en de toelating van vrijwilligers adviseerde zij het bestuur. Uit hoofde van haar functie woonde zij de vergaderingen bij van het dagelijks bestuur en van de boekencommissie, die oordeelde over het aanschaffen van boeken. Maandelijks diende zij het bestuur te voorzien van statistische gegevens over het bezoek e.d. en in het begin van het jaar moest zij gegevens voor het jaarverslag verstrekken aan de secretaris. In juli en augustus had zij recht op vier weken vakantie en nog een week tussen 1 oktober en juni. Een zelfde vakantieregeling gold voor de assistenten.

De leeszaal mocht dan officieel geopend zijn, uitlening van boeken was niet direct mogelijk, omdat de catalogus niet gereed was. In maart 1919 was de beschrijving van de Nederlandse romans voltooid, waarna de uitlening een aanvang nam. Toen aan het eind van het jaar de catalogus in druk verscheen, nam de uitlening een geweldige vlucht. De Franse, Engelse en Duitse romans waren toen ook al voor uitlening beschikbaar.

Aparte vermelding verdient de uitbreiding van het boekenbezit met de bibliotheek van de plaatselijke afdeling van 't Nut en met de onderwijsbibliotheek van het arrondissement Gorinchem.

Financiën

De financiën betekenden een grote zorg voor de vereniging. De oprichtingskosten bedroegen ruim f 7.000,-- , waarvan de firma De Vries Robbé & Co. f 5.000,-- voor haar rekening had genomen; de Spaarbank verschaftte een gift van f 500,-- . Vanaf het begin was het duidelijk, dat exploitatie van de leeszaal zonder financiële steun van de overheid onmogelijk was. Volgens een subsidieaanvraag rekende het bestuur op ongeveer f 900,-- aan inkomsten. Hier tegenover stond aan uitgaven een bedrag van zeker f 3.500,-- per jaar bij een uiterst zuinig beheer. Naar de gemeente ging het verzoek om een jaarlijks subsidie ter grootte van het door particulieren bijeengebrachte bedrag met een minimum van f 1.000,-- . De gemeenteraad ging hiermee akkoord, echter met uitzondering van de gevraagde gratis verwarming van de leeszaal, maar wel kosteloos gas voor de verlichting.

De bijdragen van particulieren en de gemeente te zamen dienden als basis voor het rijkssubsidie. Daarvoor gold de volgende regeling: 50% van de eerste f 1.000,-- , vermeerderd met 40% van het restant, waardoor de vereniging in aanmerking kwam voor een bijdrage van f 860,-- van het Rijk.

Dat de nieuwe instelling op het gebied van volksontwikkeling met algemene instemming werd begroet, blijkt wel uit de toekenning van een aanzienlijk hoger gemeentelijk subsidie in 1920. Toen ontving de vereniging een bedrag van 1½ maal het door particulieren bijeengebrachte tot een maximum van f 2.500,-- , maar zonder vrij gebruik van gas voor licht. Omdat van particuliere zijde bijna f 1.300,-- binnenkwam, droeg de gemeente f 1.920,-- bij.

Correspondentschappen

Het provinciaal bestuur van Zuid-Holland stelde een bijdrage van f 600,-- in het vooruitzicht als de vereniging in een van de omliggende plaatsen een correspondentschap stichtte. Op die manier stimuleerde de provinciale overheid de leatuurvoorziening in kleine plaatsen. Pogingen in Leerdam een correspondentschap op te richten leden schipbreuk. Daarentegen lukte het wel in Arkel, waar Ds. M.J. Besselaar bereid was als depothouder van boeken op te treden. Een jaar later trad het hoofd van de school A. Kool als correspondent op. Bij een schoolhoofd was men aan het juiste adres, want hij was als geen ander in staat de jeugd tot lezen aan te zetten, waarna de andere gezinsleden wel volgden.

Na het succesvol verloop van het correspondentschap in Arkel, volgde in 1920 de oprichting van een afdeling in Schelluinen, waar het hoofd van de school M. Stoutjesdijk als correspondent optrad. Een jaar later gaf het hoofd van de openbare lagere school in Goudriaan C.A. Klootwijk blijk van belangstelling voor het correspondentschap in zijn gemeente, waarna Hardinxveld volgde; daar

verzorgde mevr. W. Versteeg-Graftdijk tal van jaren de uitlening. De correspondenten gaven op welke boeken gewenst waren en het leeszaalpersoneel verzond die boeken per kist naar de correspondent. Op die manier voorzag de Gorinchemse leeszaal een gebied rond de stad van lectuur.

*dr. M.A. van Andel,
vice-voorzitter
1921-1941.*

Het correspondentschap in Goudriaan bleek niet levensvatbaar, zodat het na vier jaar werd opgeheven. In de jaren 1927-1929 was in Asperen een kwijnend correspondentschap gevestigd, waarvoor de provincie geen subsidie verstrekke.

Ook de inwoners van de Lingewijk verzochten in hun woonwijk een depot van boeken te vestigen. Het zou hun een wandeling naar het centrum van de stad besparen om de bibliotheek te bezoeken. Het bestuur ging daar evenwel niet op in.

Het waren niet alleen leden van de vereniging die de leeszaal bezochten, iedereen was welkom, maar uitsluitend leden mochten boeken lenen. Doordat veel militairen in de garnizoensplaats Gorinchem waren gelegerd, maakten velen gebruik van de faciliteiten van de instelling. Met het oog daarop werd een officier - kapitein T.S. Rooseboom - in het bestuur opgenomen; hij trad als vice-voorzitter op. Na zijn overplaatsing trad de overste Vis tot het bestuur toe en later de luitenant G.R. van Someren. Op die wijze werden de belangen van de in Gorinchem gelegerde militairen in het bestuur behartigd. Reeds in een vroeg stadium van het bestaan van de vereniging wilde dr. van Andel een speciale kinderleeszaal inrichten, waarvoor hij een bedrag op de begroting voor 1921 wenste. Zijn mede-bestuursleden raadden dit af, omdat de verdere bestemming van het gebouw nog erg onzeker was. Het zou nog bijna 40 jaren duren eer Gorin-

chem een kinderleeszaal kreeg.

Salarissen en subsidies

Het salaris van het personeel was geen vetpot. De bibliothecaresse had een aanvangssalaris van f 1.400,- per jaar, dat na acht jaar opliep tot f 1.800,-. De beide assistenten ontvingen f 500,-, terwijl een tijdelijke kracht met f 300,- per jaar genoeg moest nemen. Zo lagen de salarissen in 1922. Het bestuur van de vereniging was genoodzaakt een uiterst zuinig beleid te voeren. Daardoor staken de salarissen van het personeel af bij die van leeszaalpersoneel in gemeenten van gelijke grootte als Gorinchem. Met ingang van 1923 vond toch een verhoging plaats van het salaris van de bibliothecaresse tot f 1.600,- met een maximum van f 2.000,-.

Die bibliothecaresse was niet meer mej. J.E. de Graaf, want die was per 1 mei 1921 vertrokken. Zij kreeg als opvolgster de assistente van het allereerste uur mej. C.G. Emck, die overigens op 31 december 1920 afscheid van de leeszaal had genomen. Op 1 mei keerde zij terug als bibliothecaresse. Het scheelde niet veel of er was een mannelijke sollicitant benoemd, maar zijn salariseisen waren van dien aard, dat de vereniging dat niet kon opbrengen zonder de aanschaf van nieuwe boeken in gevaar te brengen.

Omdat de lonen stegen en het rijkssubsidie daalde, ging de algemene ledenvergadering akkoord met een verhoging van de contributie. Vanaf het begin was die gesteld op 50 cent per jaar. Met ingang van 1923 vond een verhoging plaats met 100%, maar die f 1,- was uitdrukkelijk bedoeld als minimumcontributie. Gelukkig betaalden heel wat van de 880 leden een hoger bedrag. Per 1 mei 1926 steeg de contributie tot f 1,50.

In dat jaar verstrekke het Rijk f 2.088,-, de provincie f 2.178,- en de gemeente f 2.181,- aan subsidies. Deze subsidieverlenende instanties steunden het werk van de vereniging door de jaren heen. Wel was het zo, dat in minder gunstige tijden de subsidies verminderten. Tien jaar later waren de bedragen gedaald tot resp. f 1.810,-, f 1.426,16 en f 2.112,-.

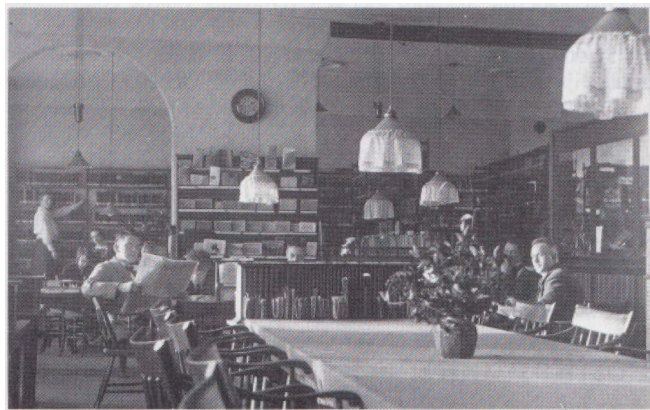
Postkantoor

De leeszaal was gevestigd op de eerste etage van het gebouw op de hoek van de Groenmarkt en de Tinnegietersteeg tegen een huur van f 60,- per jaar. Omdat ruimte ontbrak voor het opbergen van kranten en tijdschriften, viel het oog op de tweede etage. De ontvanger van de Registratie en Domeinen was bereid die verdieping met de voormalige ambtswoning van de directeur van het Postkantoor te verhuren voor f 11 per maand. Als de etage voor bewoning werd uitgegeven, dan ondervonden bezoekers en personeel van de leeszaal overlast van herrie boven hun hoofden. Met beide handen werd daar-

om de kans gegrepen om die bovenste verdieping te huren.

Op de lange termijn bestond geen zekerheid over de huur van het gebouw. Het Rijk zocht huisvesting voor het kadaster en al was het gebouw door ambtenaren van die dienst ongeschikt bevonden, toch bleef de toekomst erg onzeker. Het Rijk kon de huur opzeggen en dan was de investering van de aanleg der elektrische verlichting weggegooid geld geweest. Bewust probeerde het bestuur zoveel mogelijk vertrekken van het gebouw te huren, want dan zou het voor het Rijk moeilijker worden de huur te beëindigen.

Intussen huurde de gemeente Gorinchem het voormalige Post- en Telegraafkantoor in zijn geheel van het Rijk voor de prijs van f 350,- per jaar. Ook na de opheffing van het levensmiddelenbedrijf waren de lokaliteiten noodzakelijk voor huisvesting van enige gemeentelijke instanties. Wel was de gemeente verplicht de eerste en tweede verdieping met aangrenzende zolder te verhuren aan de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" voor de somma van f 200,-. Het contract van onderverhuur liep van 1 januari 1922 tot en met 31 december 1931. De continuïteit leek voorlopig verzekerd, maar er zat een addertje onder het gras. Het contract kende de gemeente het recht toe jaarlijks de huur per 1 januari te beëindigen. Wilde de Staat echter een definitieve bestemming aan het gebouw geven, dan kon de huur met onmiddellijke ingang worden opgezegd zonder enige vorm van schadeloosstelling. Met dit contract in handen was het bestuur beslist niet uit de zorgen.

De leeszaal in het gebouw aan de Groenmarkt na de aanleg van electrisch licht, waar onderwijzer E.H. Crabbendam De Maasbode leest en links op de achtergrond de dames C.H. van de Pol, T. van Popta en W.J. Naumann, 1925.

In de jaren 1921-1926 was een onderdeel van de matrozenopleiding in Gorinchem ondergebracht. Na liquidatie van het levensmiddelenbedrijf kregen de Jantjes het lokaal onder de leeszaal als kantine. Na de verplaatsing van de matrozenopleiding naar Vlissingen, nam het Rijk de verhuur weer over. De belastingdienst liet een begerig oog vallen op de vrijkomende kantine. Toen de belastingdienst eenmaal

daar was gevestigd, bleek steeds meer ruimte nodig. Na verloop van tijd werden de kamers op de tweede verdieping gevorderd en twee zolderkamers, alsmede de zo keurig ingerichte bestuurskamer. Was het steeds mogelijk geweest fietsen beneden in de gang te zetten, aan deze service kwam een einde door de verbouwing van de parterre. Het had beslist zijn nadelen in een gebouw te verblijven met de naar ruimte hongerende belastingdienst.

De uitleenbalie in het gebouw aan de Groenmarkt met v.l.n.r. de dames T. van Popta, C.H. van de Pol, C.G. Emcken en W.J. Naumann, 1925.

Vertrek uit het voormalige Postkantoor

Eindelijk kwam de lang verwachte aankondiging: het Rijk wenste de huur met ingang van 1 januari 1929 te beëindigen. De huisvesting van de leeszaal was overigens lang niet zo ideaal gebleken als in de beginfase leek: leeszaal, studiezaal, opslagruimte, pakkamer, uitleenbureau, bibliotheek en administratie waren alle ondergebracht in één en dezelfde ruimte, die te weinig plaats bood. In die ruimte hoorde rust te heersen, maar de uitleening van boeken bracht heel wat leven in de brouwerij.

Het werd zaak rond te kijken naar een andere huisvesting. Verschillende gebouwen passeerden de revue, zoals: de Kapel, maar daarin was de gemeentelijke bewaarschool ondergebracht; de Tolkazerne, die te groot werd bevonden, doch waarvan gedeelten als leeszaal in aanmerking kwamen; het huis op de hoek van de Hoge Torenstraat en de Struisvogelstraat, dat te klein werd geacht en later de bestemming kreeg van ambtswoning voor burgemeester Kootstra; de Hoofdwacht aan de Grote Markt, welk gebouw als zeer geschikt werd bestempeld.

Toen kwam het bestuur in contact met de medicus dr. J.C. de Lint, die Gorinchem metterwoon had verlaten. Hij had zijn grote woonhuis aan de Groenmarkt verhuurd, maar hij wilde het wel verkopen

voor f 15.000,--. Na lang wikken en wegen - een dergelijke investering zou immers grote gevolgen hebben voor het financieel reilen en zeilen van de vereniging - besloot het bestuur de algemene ledenvergadering het voorstel te doen het pand Groenmarkt 3 aan te kopen als nieuwe openbare leeszaal en bibliotheek. De lokatie was uitstekend en de prijs acceptabel.

De investering moest mogelijk worden door de uitgifte van aandelen van f 10,-- en f 25,-- met een rente van 3%, maar liever renteloos. De leden keurden de koop goed, maar inmiddels had de eigenaar zijn huis verkocht aan de huurder, die gebruik maakte van zijn recht van voorkoop; de vereniging viste daardoor achter het net, ook tot leedwezen van dr. De Lint.

Terwijl de huisvestingsmoeilijkheden actueel waren, herdacht de vereniging het 10-jarig bestaan van de leeszaal. Tijdens een feestelijke bijeenkomst in De Doelen hield de voorzitter een rede, waarin hij een historisch overzicht gaf van het wel en wee van de vereniging. Groot was de vreugde toen een bedrag van f 4.000,-- werd aangeboden, bestemd voor nieuwe huisvesting; het was een geschenk van de fa. De Vries Robbé & Co. De feestavond werd opgeleust door plaatselijke amateurs op het gebied van de schone kunsten. Het hoogtepunt vormde de opvoering van Herman Heijerman's "Het Kamerschut" door leden van het Gorcums Dilettanten-Tooneel.

Weinig tijd later vestigde het bestuurslid L.A.W. Noorduijn de aandacht van het bestuur op de slechte wijze waarop de archieven van de gemeente Gorinchem waren ondergebracht op de zolder van het Stadhuis. Het lag uiteraard niet op de weg van een particuliere vereniging zich te bemoeien met het beheer van de gemeentelijke archieven, maar wellicht was het mogelijk archieven en bibliotheek in een gebouw onder te brengen. De plannen in die richting ontwikkeld leidden niet tot een oplossing.

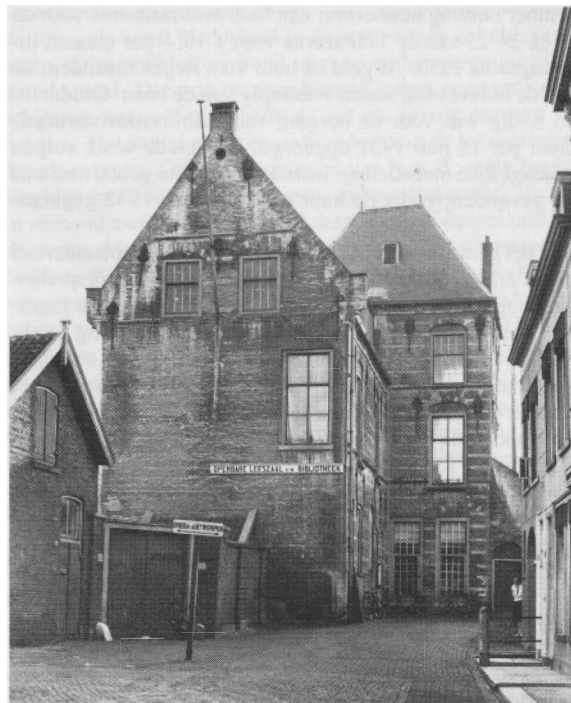
De definitieve opzegging van de huur van de ruimten in het oude Post- en Telegraafkantoor kreeg uitstel tot 1 mei 1930. Het bestuur slaagde er niet in een andere plaats van vestiging te vinden. Een audiëntie van de burgemeester en de voorzitter bij de minister had als enig resultaat uitstel tot 1 augustus, maar dan moest het gebouw zijn ontruimd.

Haast maken bij het vinden van onderdak voor leeszaal en bibliotheek was geboden. Nu gingen de gedachten uit naar de leegstaande R.K. jongensschool aan de Oude Lombardstraat en naar de over een paar jaar vrij komende Ambachtsschool aan de Haarstraat. Tijdens de algemene ledenvergadering had het bestuur de leden verzocht huizen of gebouwen, welke als leeszaal konden dienst doen, te melden.

De noodkreet verscheen ook in de krant. Dank zij die oproep werd de aandacht gevestigd op een huis aan de Boerenstraat en de panden Molenstraat 33, Havendijk 76, Zusterstraat 27 en Groenmarkt 10. Ook werd gewezen op de verminderde aanvraag voor het opnemen van kinderen in weeshuizen, zodat wellicht het Burgerkinderwees-

huis - Molenstraat 15 - onderdak kon bieden. Veel wijzer werd het bestuur niet. Geen der genoemde gebouwen kwam in aanmerking, waarna de gedachten zich richtten op nieuwbouw.

Naar de Tolkazerne

De Tolkazerne, waarin van 1930 tot 1980 de bibliotheek was gevestigd, 1930.

Inmiddels was van gemeentewege de toezegging gedaan, dat bij de op handen zijnde reorganisatie van het openbaar lager onderwijs aandacht zou worden geschonken aan huisvesting voor de openbare leeszaal en bibliotheek. Daarmee zou enige tijd zijn gemoeid, reden waarom aan de minister van Financiën uitstel van een jaar voor de ontruiming werd gevraagd. Nu kreeg het bestuur de kous op de kop: de ontruiming moest definitief per 1 augustus 1930 een feit zijn. Toen de nood heel hoog was, boden de militaire autoriteiten onverwachte uitkomst door een gedeelte van de Tolkazerne tijdelijk beschikbaar te stellen.

Het gebouw aan de Groenmarkt moest op 1 augustus leeg zijn, toch was de leeszaal er op 5 augustus nog gevestigd. Toen deed het bestuur een beroep op de minister van Defensie om enige leegstaande vertrekken in de Tolkazerne te mogen gebruiken. Op 20 augustus

liet de secretaris-generaal van het departement van Defensie weten de brief te hebben doorgezonden naar de minister van Financiën, de bewindsman die reeds alles wist van de huisvestingsproblemen. In afwachting van een ministeriële beslissing was op 6 augustus een begin gemaakt met de verhuizing van de boeken naar de Tolkazerne. Na een sluitingstijd van vier weken, vond op 4 september 1930 de opening plaats van de leeszaal in de Tolkazerne.

Eind september ontving het bestuur een huurovereenkomst voor de lokalen 23 en 24-25 van de Tolkazerne voor f 10,-- per maand, ingaande 16 augustus 1930. Al gold de huur voor negen maanden, de zorgen rond de huisvesting waren voorlopig van de baan. Omdat lokaal 24-25 nodig was voor de berging van mobilisatievoorraden, werd de huur per 15 juni 1931 opgezegd. Binnen de week volgde echter een heugelijke mededeling: in andere militaire gebouwen was bergruimte gevonden, zodat de huur tot 15 januari 1932 gegarandeerd was.

Intussen had het gemeentebestuur niet stilgezeten. De gemeenteraad moest zich in zijn vergadering van 24 september 1931 uitspreken over de aankoop van het gebouw van de N.V. Handels- en Landbouwbank, Westwagenstraat 36-42. Het was de bedoeling in dit stijlvolle gebouw het politiebureau - dat nog altijd was ondergebracht in het Stadhuis - te vestigen, terwijl het onvervangbare archief der gemeente in de kluis van het bankgebouw een plaats kon krijgen. De achterliggende tuin bood ruimte voor de bouw van een leeszaal. Het gebouw kostte f 35.000,-- en voor verbouwing, meubilering en de bouw van een nieuwe leeszaal - begroot op f 11.000,-- - was nog f 20.000,-- nodig. De raad ging met het voorstel akkoord. Het bestuur van de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" zag de toekomst met meer optimisme tegemoet.

De crisisjaren

Helaas verhinderden de ongunstige tijdsomstandigheden de uitvoering van de plannen: het project was te duur voor de gemeentelijke kas. Een paar jaar later zag het gemeentebestuur zich genoodzaakt het bankgebouw te verkopen. Gelukkig was het mogelijk de huur van lokalen in de Tolkazerne te verlengen en zelfs uit te breiden met een kamer naast de reeds gehuurde vertrekken. De Tolkazerne zou gedurende een lange periode huisvesting bieden aan de leeszaal en de bibliotheek.

De toekomst van de vereniging zag er beslist zonnig uit. De huisvestingsperikelen waren voorlopig van de baan en het ledental groeide, ondanks de heersende crisis. Eind 1931 verscheen een nieuwe catalogus van de wetenschappelijke werken, welke in een behoefte voorzagen, evenals het een paar jaar eerder verschenen supplement op de catalogus van Nederlandse romans. In het verslag over 1932 constateerde het bestuur vol enthousiasme: "... wij kunnen thans nog tot het verblijdend resultaat komen: de Leeszaal heeft van de crisis niet te lijden gehad. Integendeel, zoowel wat ledental (1144) als aantal

uitleeningen (46.374) betreft vertoont zij de laatste twee jaren een zeer snellen groei, hoofdzakelijk daar zeer velen door werkloosheid getroffen, van de leeszaal en bibliotheek een nuttig gebruik maken, waarmede naast de culturele waarde van onze instelling ook haar sociale werking ondubbelzinnig aan het licht treedt."

In de beginperiode van de vereniging was binnen het bestuur al eens gefilosofeerd over het laten circuleren van portefeuilles met tijdschriften onder leden. Actie was niet opportuun, omdat er een paar gezelschappen in Gorinchem waren met een roulerende tijdschriftenmap voor de aangesloten leden. In 1933 verkeerden twee van die leesgezelschappen in moeilijkheden wegens gebrek aan leden. Het waren het Leesgezelschap "Gorcum" en het Leesgezelschap "De Wetenschap", te zamen ongeveer 37 leden tellend en met een keuze uit wel 65 tijdschriften. Toen de beide leesgezelschappen genoodzaakt waren hun activiteiten te staken, sprong het bestuur bij door de tijdschriftencirculatie over te nemen en te laten verzorgen door het leeszaalpersoneel. Leden konden een abonnement nemen op een leesportefeuille, samen te stellen naar eigen wens tegen een bedrag afhankelijk van de keuze met een minimum van f 10,-- per jaar. Voor deze service bestond veel animo: per 1 januari 1934 begonnen met 60 abonnementen, groeide dat aantal in de loop van het jaar tot 74.

Verbouwing van de Tolkazerne

De huisvesting in de Tolkazerne was goed tegen een lage huur. Daardoor was het mogelijk geregeld het boekenbezit uit te breiden. Zelfs was de beschikking gekregen over een aparte bestuurskamer. Toen in 1936 de Tolkazerne voor een periode van 29 jaar kon worden gehuurd voor f 280 per jaar, was de weg vrij voor aanpassing van de behuizing. Een verbouwing hoefde niet eens veel te kosten, omdat de genie bereid was een groot gedeelte van de verbetering voor haar rekening te nemen. Het bouwfonds, waarvoor de basis was gelegd bij het 10-jarig bestaan, kwam nu goed van pas. Wel zou in geval van militaire noodzaak de leeszaal het veld moeten ruimen, waarmee de militaire autoriteiten terdege rekening hielden, maar de burgerij eigenlijk niet. De algemene ledenvergadering van 19 maart 1936 machtigde het bestuur uitvoering te geven aan de plannen tot verbouwing van de leeszaal in de Tolkazerne.

Door enkele wanden weg te breken ontstond op de eerste etage één grote ruimte, in tweeën gedeeld door een wand van glas. De niet geheel geruisloze uitleening van boeken bleef daardoor gescheiden van de eigenlijke leeszaal. Daar heerste de vereiste sfeer van rust. Bovendien scheidde een half hoge wand de krantenafdeling van de studiezaal. Wijziging van de ramen deed meer daglicht binnenvallen, het meubilair werd vernieuwd en de ouderwetse kolomkachel maakte plaats voor een centrale verwarmingsinstallatie; het gevaar van brand en de overlast van stof namen daardoor af.

De verbouwing was uitgevoerd onder toezicht van architect B. van

der Zijpp. De inspecteur van de Centrale Vereniging van Openbare Leeszaalen en Bibliotheken in Zuid-Holland, dr. P.C. Molhuysen, verrichtte de officiële opening op 12 september 1936. Dank zij de inspanningen van het bestuur beschikte Gorinchem nu over een volwaardige leeszaal, welke kon wedijveren met soortgelijke instellingen in den lande.

De internationale politieke spanningen stegen. De viering van het vierde lustrum in het najaar van 1938 bleef daardoor achterwege, maar met het zilveren jubileum in het verschiet was dat niet onoverkomelijk. Dat een heel moeilijke periode zou volgen, kon toen niemand bevroeden.

25 juni 1939 was een zwarte dag voor de vereniging. Toen overleed na een langdurig ziekbed de initiatiefnemer en promotor van de leeszaal: ir. T. Elshout; in het jaarverslag werd hij met ere vermeld. De diep betreurde voorzitter kreeg als opvolger mr. C.T. de Vries Robbé.

Het verslag had nog een onheilstijding: *"Wanneer onze gedachten keeren naar het afgeloopen jaar worden zij verduisterd door de over ons land gevallen schaduwen van de oorlogsramp."* Door de mobilisatie waren meer militairen in Gorinchem gelegerd, waarvan velen gebruik maakten van de diensten van de leeszaal. Ze kregen zelfs de beschikking over een apart zaaltje voor studie.

Oorlogsjaren

Het volgende verslag schonk aandacht aan de gedenkwaardige meidagen: *"Op 10 Mei 1940 geraakte het vaderland in oorlog; na heldhaftige tegenstand waarbij duizenden vielen als slachtoffer van hun plicht, moest het leger op 14 Mei d.a.v. capituleren. Ook talloze burgers verloren in deze dagen het leven tengevolge van het oorlogsgeweld. Onze vereniging heeft onder zijne leden geen slachtoffers te betreuren en leed geen schade aan hare bezittingen. De geestelijke depressie, welke zich na de oorlogsdagen van het grootste gedeelte van het Hollandsche volk had meester gemaakt, is echter van zelfsprekend ook aan deze vereniging en haar bestuur niet geheel voorbijgegaan. - Welke zin heeft het te arbeiden aan de cultureele verheffing van een volk - een taak, welke de Openbare Leeszaalen steeds als een onderdeel van hun werkzaamheden hebben beschouwd - indien men telkens door de eeuwen heen het geweld hoogtij ziet viëren? Hoe krachtig rijst vaak niet de twijfel aan het begrip "Beschaving"? Dergelijke gedachten mogen opkomen, hun neerdrukkende invloed is spoedig overwonnen. De natuur zelve, zooals zij rustig ontbloede in de Meidagen van 1940, geeft ons de goede richting aan. Zongen niet de leeuwerikken in de voorjaarslucht te luider naarmate de vliegtuigen krachtiger ronkten? Het leven blijft zijn eischen stellen! Van deze gedachten waren ook de enkele getrouwe bezoekers, die op 10 en 11 Mei 1940 de trappen van onze leeszaal bestegen, ten einde daar - als ware er geen springwolkje aan de lucht - hun gewone*

geestelijke ontspanning te gaan zoeken. Voor deze enthousiaste leden was het jammer, dat de Leeszaal op 12 en 13 Mei (Pinksteren) was gesloten, evenals op 14 Mei, wegens de evacuatie. Op Woensdag 15 Mei was de leeszaal weer gewoon geopend; er verschenen slechts twee bezoekers. De volgende dagen echter groeide het bezoek regelmatig aan om op Zaterdag 18 Mei practisch weer normaal te zijn."

De behoefte aan lectuur nam toe. De lange avonden van de oorlogswinters, als bezet Nederland in duisternis was gehuld, noodden tot lezen; de avondklok verbood uitgaan en het verenigingsleven was gereduceerd. Door de papierschaarste kwam een einde aan de verschijning van veel tijdschriften, met als gevolg dunner leesportefeuilles. Het aantal abbonementhouders van de leesportefeuille liep daardoor terug. Ondanks pogingen van N.S.B.-zijde het Nationaal Dagblad op de leestafel te krijgen, gebeurde dat niet.

In verband met de brandstoffschaarste bleef de leeszaal gedurende de eerste drie dagen van de week in de koude wintermaanden van 1941 en 1942 gesloten. Ook was er een vervroegde sluiting als gevolg van de rantsoenering van stroom. De bestuursleden en het personeel waren verplicht een formulier in te vullen met betrekking tot eventuele joodse voorouders. Voorts was uitlening van een bepaalde groep boeken door de Duitse autoriteiten verboden; deze boeken - zoals werken van A. Einstein, E. Ludwig, Th. Mann en E.M. Remarque, maar ook "Het hakenkruis over Europa" van A. den Doel-aard - moesten letterlijk achter slot en grendel worden geborgen. Joden mochten geen openbare leeszaalen meer betreden en gebruik maken van openbare bibliotheken, met uitzondering van ingeschreven studenten aan een universiteit of hogeschool.

Een beeld van hetgeen in de jaren 1944 en 1945 plaatsvond, kan niemand beter schetsen dan secretaris G. Naeff in zijn verslag: *"Tot in September liep alles als in de vorige jaren, zoodat wij bijna het woord normaal hadden neergeschreven. In werkelijkheid was er echter geen sprake van normaal functioneren, omdat al spoedig na Mei 1940 de gevolgen van de bezetting ondervonden zijn.*

Al die jaren heeft men den dwang der bezetters ondervonden en zooveel als mogelijk was heeft Mejuffrouw Emck, met haar helpers, getracht aan den eenen kant het gevolg der verbodsbepalingen en aan den anderen kant de overvloed van Duitsch e.a. propaganda-materiaal, binnen de perken te houden. Zij verdient hiervoor alle hulde, al moeten wij hier direct aan toevoegen, dat, wetende waartoe de Duitschers in staat waren, wij ons gelukkig mogen prijzen, dat in dit opzicht de druk niet al te groot is geweest.

In September 1944 werden de verkeersmoeilijkheden zoo groot, dat het verkeer met de correspondentschappen geheel werd gestaakt. Op Zaterdag 4 November had het bombardement van Gorinchem plaats, waarbij ons gebouw veel van haar deuren en ruiten verloor, waardoor ongewenschte bezoekers toegang kregen. Een week daarna moest een groot deel der stad, waarbij ook onze leeszaal, evacueeren. Een ieder had het nu zoo druk en vervoermiddelen waren zoo

schaarsch, dat het lang duurde al eer een oplossing voor de leeszaal gevonden werd. De boeken en de administratie sloten zich aan bij de ondergrondse; zij werden ingemetseld in den kelder. Dank zij den heer G. van Andel werd voor het meubilair een onderduikadres gevonden. Daarna valt er langen tijd niets te vermelden. Nederland beleefde zijn somberste winter; de bevolking werd opgejaagd door den verliezenden Duitscher en joeg op haar beurt naar voedsel en hout. Ook jaargangen van tijdschriften, waarvoor geen plaats in den kelder gevonden was, werden helaas op hun calorische waarde beproefd.

In Mei 1945, na de capitulatie, werden directe pogingen gedaan de leeszaal te heropenen. Dit heeft veel tijd en moeite gekost. Aan het gebouw moest veel opgeknapt en materiaal was niet te krijgen. Gelukkig viel ook het oog van de N(ederlandsche) B(innenlandsche) S(trijdkrachten) op het leegstaande gebouw. De schade was nu spoedig hersteld en toen in September de N.B.S. afrok beschikten wij weer over een gebouw, dat in beteren toestand verkeerde, dan waarop wij aan het einde van den oorlog durfden hopen. Veel was geplunderd, zoo ook het archief, alles lag door elkaar en zooals overal, ook hier veel moeite bij het verkrijgen van hulpkrachten.

Bij het samenstellen van dit verslag is het vele extra werk nog lang niet gereed. Des te meer lof verdient het, dat de werkzaamheden zoo werden aangepakt, dat reeds op 5 October de leeszaal voor het publiek weer geopend werd. Dus juist 11 maanden, nadat wij er uit gebombardeerd werden."

De naoorlogse periode

Het kelderleven had de boeken geen goed gedaan; veel boeken moesten naar de binder. Van de voor de sluiting uitgeleende boeken keerde lang niet alles terug. Ruim 750 boeken moesten worden afgeschreven. Dank zij schenkingen van het Militair Gezag en andere instanties was het mogelijk te voldoen aan de sterk gestegen belangstelling voor Amerikaanse en Engelse tijdschriften.

Na de oorlog waren politieke delinquenten geïnterneerd in het Fort bij Vuren. Om hun lot iets te verzachten had de predikant te Vuren gedaan weten te krijgen, dat maandelijks een zending van 50 boeken naar het fort ging, tegen een vergoeding van f 5,- per maand.

In 1946 werden de onderbroken contacten met de correspondenten weer hersteld. Hardinxveld telde 83 leden, Schelluinen 56 en Vianen 65. Dit laatste correspondentschap dateerde van 1940 en stond aanvankelijk onder leiding van het schoolhoofd C. Woelders. De boeken vonden onderdak in een vertrek van de Spaarbank te Vianen. In 1950 kreeg ook Giessen-Nieuwkerk - later Giessenburg - een correspondent.

De leesportefeuilledienst bereikte na de oorlog niet meer de omvang van de vooroorlogse jaren, toen er meer dan 80 gebruikers waren. In 1946 was het aantal gedaald tot 22. De abonnees moesten nu zelf de

portefeuille halen en brengen en dat leidde wel eens tot moeilijkheden. Toch zou het aantal portefeuilledezers nog oplopen tot 56.

In de oorlogsjaren bereikte het ledental een niet geëvenaarde hoogte: in 1945 maar liefst 1830. Daarna liep het langzaam maar zeker terug: 1300 in 1951, 1250 in 1957, in welke teruggang in 1959 een kentering kwam.

Gorinchem telde in die tijd overigens nog zes andere leesbibliotheken, die hier volledigheidshalve worden genoemd: de Rooms Katholieke Bibliotheek in Huize Laetitia (Haarstraat 27), de Bibliotheek van de C.J.M.V. in gebouw Irene (Broerensteeg 12), de Bibliotheek van de Gereformeerde Evangelisatie Commissie van de Gereformeerde Kerk in gebouw Obadja (Burgstraat 37) en de commerciële bibliotheken van boekhandelaren: A.H.J. van Asch (Gasthuisstraat 19), J.H. Knierum (Gasthuisstraat 31) en N.H. Stein (Westwagenstraat 7).

Het 25-jarig jubileum van de bibliothecaresse C.G. Emck op 1 mei 1946. V.l.n.r. zittend: vice-voorzitter G. van Andel, voorzitter mr. C.T. de Vries Robbé, bibliothecaresse C.G. Emck, leeszaalassistent A.J. Visser, penningmeester C.H.J. Heuff-Meijster, secretaris G. Naeff, R. Bakker, M.A.C. Bakker-Busch; staande naast de twee militairen gemeentesecretaris M.D. van Kekem, burgemeester mr. L.R.J. ridder van Rappard, wethouder mr. J.A. Overwater, N.N., wethouder A.C. Swaters, A. Mijndert met daarvoor de eerste bibliothecaresse E.J. Noorduijn-de Graaf, K.J. Busch-Emck, N. Mulder-van den Andel, directrice O.L. en B. te Delft D. de Wijs, I.M.G. van Andel-Spruyt, J.A.M. de Vries Robbé-de Josselin, de Jong, H.M. Elshout-Kostka, N.N., A. van Adel-Brevée, L. Brevée, A. van der Werf, C. van Krevelen van Heteren, dr. P.J.T. Eendenburg, F.E. Kramer.

Langzamerhand kwam er verbetering in de salariëring van het leeszaalpersoneel. In 1947 moest de minimumcontributie met 50 cent worden verhoogd tot f 2 per jaar en dank zij een verhoogd subsidie was het mogelijk de verhoogde salarissen uit te betalen. Eind 1949 ontvingen de leden een circulaire, waarin van elk lid jaarlijks een vrijwillige bijdrage van 25 cent werd gevraagd om het bestuur in staat te stellen de pensioenen van het reeds lang aan de leeszaal verbonden personeel te verbeteren zonder het aantal te kopen boeken te verminderen. Hoe de leden op deze merkwaardige actie reageerden

is niet duidelijk.

Nog altijd fungeerde mej. C.G. Emck als bibliothecaresse. Haar zilveren jubileum vierde zij op 1 mei 1946 met een druk bezochte receptie. Vijf jaar later bereikte deze gewaardeerde kracht de pensioengerechtigde leeftijd. De hoogte van het pensioen was echter van dien aard, dat de bibliothecaresse bereid was voorlopig op haar post te blijven. Na een paar jaar moest zij om gezondheidsredenen haar werkzaamheden staken; op 12 maart 1955 overleed zij.

Tentoonstellingen

Met ingang van 1 mei 1953 werd dra. Chr. I.R. Glas benoemd tot directrice. Aan het eind van dat jaar verliet mej. A.J. Visser de leeszaal, nadat zij in het begin van hetzelfde jaar haar 25-jarig dienstverband had gevierd. Bij die gelegenheid schonk zij aan de leeszaal een exemplaar van de ENSIE-encyclopedie.

De nieuwe directrice werd geconfronteerd met een verouderd boekenbestand. Er waren veel oude en waardeloze boeken, waarop de inspecteur van het bibliotheekwezen de aandacht vestigde. Het gevolg was het uitvoeren van een schiftingsoperatie.

Zij voerde een nieuwe activiteit in: het houden van tentoonstellingen in de leeszaal. Meestal waren ze gering van omvang en met eenvoudige middelen opgezet, maar ze brachten de leeszaal in de publiciteit. De eerste expositie werd gehouden bij gelegenheid van de 10-jarige herdenking van de bevrijding en had als titel: "Tien jaar vrijheid". Tijdens de eerste in Nederland gehouden kinderboekenweek in het najaar werd weer gegrepen naar het middel van de tentoonstelling om de aandacht te trekken. Tijdens een voorleesmiddag werd het verhaal "De landloper en het stinkdiertje" van Annie M.G. Schmidt voorgelezen. Andere tentoonstellingen waren gewijd aan Albert Schweitzer, de schrijfster Ina Boudier-Bakker, Gorcum Diarenstad, Reisgidsen, Koningin Wilhelmina, Jan van Scorel en een met Suriname als onderwerp, waardoor 1955 een echt tentoonstellingsjaar werd.

Filiaal in de Haarwijk

Onderwijl namen de plannen tot stichting van een filiaal in de noordelijke stadsuitbreiding van Gorinchem vastere vormen aan. Gingen de gedachten aanvankelijk uit naar een dependance, onder te brengen in een te creëren Hervormd Centrum, later bleek het plan van de Spaarbank aantrekkelijker: de Spaarbank was voornemens een vestiging te bouwen aan de Mollenburgseweg, waarin tevens de leeszaal en "Het Groene Kruis" onderdak konden krijgen. Op 3 december 1959 ging de deur van het filiaal open. Het was een hele gebeurtenis voor de vereniging, zoals blijkt uit het jaarverslag: *"Ongetwijfeld zal het jaar 1959 in de geschiedenis van de Openbare Leeszaal en*

Bibliotheek te Gorinchem als een belangrijk jaar geboekstaafd blijven. In dit jaar ging immers een reeds lang gekoesterde wens om tot een filiaalvestiging in de nieuwe stadswijk te komen in vervulling. In een fraai gebouw waarin ook de Spaarbank en het Groene Kruis een onderdak vonden werd in november (sic), bij aanwezigheid van vele autoriteiten onze afdeling officieel geopend door de burgemeester van Gorinchem Mr. L. ridder van Rappard. De ongetwijfeld fraaie inrichting van ons filiaal waarin zich dus nu de al zo lang gewenste jeugdleeszaal bevindt werd ons mogelijk gemaakt door belangrijke financiële bijdragen van Bedrijven en Particulieren in Gorinchem, door een extra subsidie van de gemeente Gorinchem en door een aanzienlijke gift van het Anjerfonds in 's-Gravenhage." De belangrijkste gift kwam van De Vries Robbé & Co. N.V. bij haar 75-jarig bestaan: f 5.000,--. Zowel in de beginperiode van de leeszaal, als later liet dit bedrijf niet na de vereniging financieel te steunen. Gorinchem - en vooral de vereniging Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem - heeft dan ook veel te danken aan dit eens zo omvangrijke bedrijf.

Het hoofd van het filiaal: A.J. Visser, 1968.

De nieuwe vestiging aan de Mollenburgseweg was een filiaal van de leeszaal in de Tolkazerne met een jeugdleeszaal voor de jonge lezer-tjes in het kinderrijke stadsdeel. Het was dus geen op zichzelf

staande leeszaal, want dan zou een kostbare doublure ontstaan wegens de aanschaf van alle voorgeschreven handboeken, kranten, tijdschriften enz. De leiding van het filiaal werd toevertrouwd aan mej. A.J. Visser, een begrip voor lezend Gorinchem. Na een afwezigheid van enkele jaren was zij weer teruggekeerd bij de haar zo geliefde leeszaal. Het was de kroon op haar carrière, die in 1928 was aangevangen. Zelfs na haar pensionering in 1966 bleef zij haar werkzaamheden nog enige jaren voortzetten. Na de opening van het filiaal steeg het ledental van de vereniging.

De kinderhoek van het filiaal aan de Mollenburgseweg, 1973.

De correspondentschappen Giessenburg, Hardinxveld, Schelluinen en Vianen bestonden nog altijd, al liep het aantal leden in die plaatsen iets terug. Een geregelde wisseling van de correspondenten zal daaraan niet vreemd zijn geweest. Het beleid was erop gericht de correspondentschappen op te heffen. De lezers in de dorpen waren erbij gebaat als de gemeente zonder eigen bibliotheek aansluiting zocht bij de Centrale Plattelandsbibliotheek voor Zuid-Holland te Rotterdam. Ter plaatse kwam dan een vaste collectie. Dat de druk op het personeel van de leeszaal verminderde doordat de boekenzen-

dingen tot het verleden behoorden, was een gelukkige bijkomstigheid. De overgang van de correspondentschappen Giessenburg en Schelluinen naar de Centrale Plattelandsbibliotheek voor Zuid-Holland kwam in 1961 tot stand, die van Hardinxveld en Vianen volgde drie jaar later. Daarmee was de belangrijke taak van de vereniging met betrekking tot de leatuurvoorziening in de omliggende plaatsen beëindigd.

Het filiaal aan de Mollenburgseweg maakte een snelle groei door, terwijl in het aantal uitleeningen in de Tolkazerne een lichte achteruitgang viel te bespeuren. In 1963 liepen de cijfers van het filiaal voor het eerst ook enigszins terug. De oorzaak werd geweten aan het fenomeen televisie en aan de zeer strenge winter. Toch zal de verhoging van de jeugdcontributie daaraan ook debet zijn geweest. De in 1959 ingevoerde jeugdcontributie bedroeg f 1,50 voor het eerste en f 1,-- voor elk ander kind uit een gezin en voor kinderen van leden resp. f 1,-- en 75 cent per jaar. De bedragen gingen met f 1,-- omhoog, uitgezonderd voor tweede en volgende kinderen van leden, waarvoor de jeugdcontributie op f 1,50 kwam.

Tolkazerne afgekeurd

Was de secretaris in zijn verslag over 1959 optimistisch, vijf jaar later liet hij een uiterst somber geluid horen: *"Het jaar 1964 zal vermoedelijk in de geschiedenis van O.L. & B. Gorinchem - als die zal kunnen blijven bestaan - geboekstaafd worden als een jaar waarin zich grote moeilijkheden voordeden waarvan de oplossing schier onvindbaar is. Reeds in 1963 was ons meegedeeld door de Rijksinspectie, dat de huisvesting onvoldoende was, de inrichting van de bibliotheek en het boekenbezit zeer verouderd waren en de personeelsbezetting nauwelijks acceptabel was."* Wilde het rijkssubsidie niet in gevaar komen, dan moesten ingrijpende veranderingen worden ingevoerd. Bovendien liet de inspecteur der Domeinen weten de huur van de monumentale Tolkazerne na 31 december 1965 niet meer te verlengen in verband met de algehele restauratie. Het uit 1598 daterende gebouw met zijn loodzware boekenlast leverde zelfs gevaar op, want de vloeren en de dragende balken waren aangetast door houtworm en boktor. Met spoed aangebrachte ijzeren balken moesten het gevaar van instorten tegengaan. Besprekingen met het gemeentebestuur leidden tot de toezegging, dat de bouw van een nieuwe leeszaal tot de mogelijkheden behoorde.

Overleg met deskundigen uit de wereld van het bibliotheekwezen maakte het bestuur duidelijk, dat de Gorinchemse leeszaal als zelfstandig instituut nauwelijks nog bestaansgrond had. Wilde de toekomst verzekerd zijn, dan moest aansluiting worden gezocht bij de Provinciale Bibliotheek Centrale voor Zuid-Holland. Het bestuur machtigde in april 1965 het dagelijks bestuur daartoe onderhandelingen te openen.

Aansluiting bij de P.B.C.

De algemene ledenvergadering van 24 augustus 1965 machtigde het bestuur de bibliotheek onder de hoede te stellen van de Provinciale Bibliotheek Centrale voor Zuid-Holland; de vergadering werd bijgevoerd door de leden van het bestuur en slechts één gewoon lid, een kranteverslaggever. Wat meer aandacht kreeg waren de plannen tot de bouw van een leeszaalgebouw in de Kom van de Schelluinse Vliet. Het bestuur hoopte het 50-jarig bestaan van de vereniging te vieren in het nieuwe gebouw, maar die hoop bleek ijdel: dat gebouw zou er niet komen!

De aansluiting bij de P.B.C. was in een stroomversnelling gekomen, doordat dra. Chr. I.R. Glas per 1 september 1965 ontslag had gevraagd als directrice. Met ingang van gelijke datum werd de overgang naar de Provinciale Bibliotheek Centrale gerealiseerd. Dat betekende voor de leeszaal een hele verbetering, speciaal op het gebied van uitbreiding en sanering van het boekenbestand en van de personeelsbezetting. Het bestuur was van heel wat zorgen verlost: het aanschafbeleid van boeken en de personeelsformatie was in het vervolg een zaak van de Provinciale Bibliotheek Centrale. Ondanks het opgaan van de leeszaal in een groter verband, bleef de vereniging "Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem" bestaan. Het was de taak van de vereniging de financiële middelen voor de exploitatie op tafel te brengen en te zorgen voor een goede huisvesting.

Als directrice trad nu op mevvr. G.L. Bettink, directrice van de Provinciale Bibliotheek Centrale voor Zuid-Holland. Het reeds te Gorinchem werkzame leeszaalpersoneel trad in dienst van de P.B.C. De dames A. Vink en J.M. Keyser-Mullié werden aan het personeel toegevoegd, later gevolgd door mevvr. J.H. Boekhoff-Bruins.

De P.B.C. had reeds vestigingen in Oegstgeest, Ridderkerk, Sliebrecht, Spijkenisse, Voorschoten, Zoetermeer en Zwijndrecht, waarvan de laatstgenoemde de oudste was en dateerde van 1959. Bij deze "jeugdige" leeszalen stak de bijna een halve eeuw oud zijnde Gorinchemse vestiging bepaald niet gunstig af.

Wegens de hoge kosten - er moest jaarlijks circa f 1.200,- worden bijgepast - hield de verspreiding van tijdschriftportefeuilles per 1 december 1965 op te bestaan. Voor de samenstelling van de portefeuilles maakte het personeel voorheen gebruik van de bestuurskamer. Dit vertrek werd nu afgestaan aan het Gewestelijk Arbeidsbureau, welke instantie sedert 1962 de parterre met uitzondering van de bestuurskamer in gebruik had, nadat de belastingdienst de Tolkazerne had verlaten.

De aansluiting van de leeszaal bij de P.B.C. had een heilzame uitwerking. Het personeel begon met voortvarendheid het boekenbezit drastisch te saneren. Verouderde en versleten boeken werden verwijderd. 3391 banden, waarvan meer dan de helft studieboeken, werden afgevoerd. Met het catalogussysteem volgens Dewey, waarmee in 1918 was begonnen, kon het personeel niet meer werken. De omnummering volgens het eenvoudigere schema voor de indeling

van de systematische catalogus in openbare bibliotheken - S.I.S.O. geheten - was noodzakelijk en maakte het boekenbezit gemakkelijker toegankelijk. Ook in de Tolkazerne kwam nu een jeugdafdeling, maar verbetering van de huisvesting zat er nog niet in. Het bestuur moest het doen met de vage toezegging van een nieuw en modern leeszaalgebouw in de Kom van de Schelluinse Vliet. In 1970 kreeg het bericht, dat die plannen geen doorgang konden vinden, doordat de in hetzelfde gebouw geprojecteerde politie en brandweer meer ruimte eisten. Als nieuwe plaats van vestiging voor de leeszaal gingen de gedachten uit naar de Wijkoperstraat tegenover de Sporthal. Dat nu was onaanvaardbaar, omdat de drukke Banneweg een onoverkomelijke barrière vormde. Het moest een grote leeszaal worden, want de prognoses gingen uit van een groei van Gorinchem tot 80.000 à 100.000 inwoners.

De problemen rond de vestiging van een nieuwe leeszaal werden wel erkend. Er kwam in 1972 een discussienota over de bibliotheekvoorziening in Gorinchem, gevolgd door een beleidsnota. De hoofdbibliotheek in de Tolkazerne met een vloeroppervlak van circa 150 m² en de filiaalvestiging aan de Mollenburgseweg ter grootte van 50 m² boden geen enkel vooruitzicht. De cijfers van de voorgaande jaren wezen op een verdubbeling van de aantallen lezers en uitleningen in een tijdsbestek van vijf jaar.

Het bestuur wilde wel in de oude Tolkazerne blijven, maar vanuit de optiek van het bibliotheekwezen kon dat absoluut niet. Er was haast geboden bij het vinden van nieuwe huisvesting, want de rijksinspectie van het bibliotheekwezen maakte in niet mis te verstane bewoordingen duidelijk, dat anders de toekenning van het rijkssubsidie in gevaar kwam. Dat zou onherroepelijk het einde betekenen van de leeszaal in Gorinchem, want de reserves van de vereniging waren zo goed als uitgeput.

Moeilijke tijden

Tot nog toe had het bestuur de moeilijkheden eigenlijk altijd binnenskamers gehouden, maar daarin kwam duidelijk een ommekeer. Het zocht de publiciteit, vooral via de plaatselijke pers. Een kleine greep uit de krantekoppen spreekt boekdelen: "Geen bouwgrond voor Leeszaal, situatie is bijzonder zorgwekkend" (Nieuwsblad 4 mei 1973); "Leeszaal dringend behoefte aan nieuwe vestiging" (Nieuwsblad 11 jan. 1974); "Grote moeilijkheden voor Openbare Leeszaal en Bibliotheek" (Nieuwsblad 29 jan. 1975); "Waarheen met Gorcums bibliotheek: Haarwijk of toch binnenstad?" (Gorcumse Courant 30 jan. 1975); "Gorcums bibliotheek toch naar vrouwengevangenis?" (Nieuwsblad 7 feb. 1975); "Bibliotheek straks in 't Pesthuys?" (Nieuwsblad 4 juni 1975); "Onhoudbare toestand bij filiaal leeszaal" (Nieuwsblad 21 jan. 1976).

Onderwijl werd zware druk uitgeoefend op het gemeentebestuur en steun gezocht bij de fracties van de gemeenteraad. Via de vertegen-

woordiging in de sectie culturele instellingen kwamen de huisvestingsproblemen op de agenda van de culturele raad Gorinchem. De vestiging van een leeszaal in de Haarwijk ter vervanging van het veel te kleine filiaal van 50 m² kreeg de hoogste prioriteit, maar de vraag hoe en waar, die bleef vooralsnog onbeantwoord.

Het filiaal van de bibliotheek aan de Mollenburgseweg, 1978.

Contacten met het bestuur van de Stichting Serviceflatgebouw Gorinchem brachten uiteindelijk de oplossing. Er zou een serviceflatgebouw komen op de hoek van de Banneweg en de Mollenburgseweg en daar was op de begane grond ruimte beschikbaar ter grootte van ongeveer 1.000 m². Deze lokatie was uitstekend geschikt voor een leeszaal en bibliotheek, terwijl de beschikbare oppervlakte voldeed aan de door het Rijk gestelde normen. De rijksinspectie der Openbare Bibliotheken en het gemeentebestuur van Gorinchem gingen akkoord met de plannen, waarna het bestuur financieel in staat werd gesteld de aangeboden ruimte te huren. De architect kon met de uitwerking van het bouwplan nog juist rekening houden met de specifieke wensen van de zijde van het bibliotheekwezen.

Bibliotheek Haarwijk

Medio 1976 ving de bouw aan en begin 1979 kon de nieuwe leeszaal op de begane grond van de Boogflat aan de Pijlstraat worden opengesteld. Het betrof nu niet zoals voorheen een filiaal van de hoofdvestiging in de binnenstad, maar een volwaardige leeszaal annex bibliotheek. Eigenlijk was dat in strijd met de statuten van een paar jaar eerder, waarin sprake was van het instandhouden van een openbare bibliotheek, bestaande uit een aangesloten hoofdbibliotheek en één of meer al dan niet mobiele filialen.

Voorzitter ir. H.G. Joosten (l) drukt de hand van wethouder H.B. van der Goot bij de opening van de bibliotheek in de Boogflat, 1979.

Bibliotheek Pijlstraat, 1988.

De officiële opening vond plaats op 21 maart 1979 door mr. N.W.A. Brink, lid van het college van Gedeputeerde staten van Zuid-Holland. De feestelijke gebeurtenis werd echter overschaduwde door een ernstig tekort aan personeel. De kosten van het personeel kwamen voor rekening van het Rijk, doch de rijksoverheid beschikte niet over de financiële middelen voor aanstelling van voldoende personeel. De beide vestigingen maakten volgens de voorschriften aanspraak op 10,5 formatieplaatsen, maar ze moesten het doen met minder dan de helft: 4,5.

De ingebruikneming van de nieuwe bibliotheek had een stijging van

ledental tot gevolg gehad. Speciaal de toevloed van jeugdigen en jongeren was groot geweest, want de wet op het openbare bibliotheekwerk van 1975 stelde de uitlending van boeken e.d. aan personen beneden 18 jaar gratis. Als gevolg van het nijpend tekort aan personeel was het bestuur gedwongen tijdelijk een ledenstop in te voeren en een limiet te stellen aan het aantal te lenen boeken.

Bibliotheek in het centrum

Wat de vestiging in de binnenstad - ondergebracht in de Tolkazerne - betreft waren de problemen nog niet tot een oplossing gekomen. In de kranten verschenen geregeld alarmerende berichten, getuige de volgende bloemlezing: "Noodkreet in jaarverslag van Openbare Leeszaal en Bibliotheek Gorinchem: hopelijk niet eerst ongelukken" (Lingestreek 17 juli 1979); "Huisvesting Leeszaal schrikbarend slecht, B en W beraden zich op alternatieven" (Gorcumse Courant 18 juli 1979); "Bibliotheek in kerk? kerkgebouw moet functie krijgen" (Nieuwsblad 19 sep. 1979). Het bedoelde kerkgebouw was de leegstaande R.K. kerk aan de Haarstraat.

Op korte termijn moest de Tolkazerne worden verlaten. In het gemeentelijk bibliotheekplan was voor 1981 de verbetering van de binnenstadsvestiging opgenomen, maar vervroeging was wenselijk in verband met de onmogelijk geworden huisvesting. Heel wat lokaties passeerden de revue. Uiteindelijk bleek het winkelpand Appeldijk 1 aan de gestelde criteria qua ligging en grootte te voldoen. De rijksinspectie der Openbare Bibliotheken en het gemeentebestuur verleenden hieraan hun medewerking, hoewel het gemeentebestuur de bibliotheek liever in een iets kleinere ruimte aan de Kalkhaven wilde onderbrengen.

In de vergadering van 25 januari 1980 stelde de gemeenteraad een bedrag beschikbaar, waardoor het mogelijk werd het pand aan de Appeldijk te huren. Bovendien stond de gemeente garant voor een lening van f 260.000,- ten einde het gebouw te kunnen aanpassen aan zijn nieuwe bestemming, inclusief de inrichting.

Na precies een halve eeuw in de bekrompen Tolkazerne te zijn gehuisvest, betrof de leeszaal op 18 augustus 1980 de nieuwe vestiging aan de Appeldijk ter grootte van 800 m². De officiële opening geschiedde op 1 oktober door wethouder H.B. van der Goot. Gorinchem kon met recht trots zijn op de nieuwe leeszaal en bibliotheek, die voldeed aan de eisen des tijds en waar de uitlending van boekwerken in het vervolg geautomatiseerd plaatsvond. In de andere vestiging was het geautomatiseerde uitleensysteem al eerder ingevoerd. De algemeen verslechterende economische toestand vond zijn weerklag in het subsidiebeleid. Er moest meer op de dubbeltjes worden gelet. Op uitdrukkelijke wens van de gemeentelijke overheid besloot de algemene vergadering van leden in 1983 tot verhoging van de contributie. Tien jaar eerder gold nog f 7,50 als contributie van een volwassene, f 4,- voor een tweede abonnement, f 1,50 voor kin-

deren en f 1,- voor ouderen; de bezitter van een cultureel jongerenpaspoort kon voor f 3,50 lid worden. Per 1 april 1982 kwam het lidmaatschap op f 15,-, terwijl het tweede abonnement verviel. Houders van een C.J.P. moesten f 9,- gaan betalen en die van een 65+ kaart f 2,50. De verhoging van 1983 bracht het lidmaatschap op f 18 per jaar, voor C.P.J.-ers op f 10 en voor personen van 65 jaar en ouder op f 3,50; overeenkomstig de bepalingen van de Bibliotheekwet bleef het lidmaatschap van personen tot 18 jaar gratis. Een jaar later volgde een verhoging met f 3,50 voor de drie categorieën van betalende leden.

Volgens de Wet op het openbare bibliotheekwerk kwamen de kosten van huisvesting, het mediabudget en de overige kosten voor rekening van de gemeente, de directievoering en de kosten van de financiële administratie drukten op de provincie, terwijl het Rijk de personeelskosten vergoedde. De in 1987 in werking getreden Welzijnswet zou het subsidiëringstelsel wijzigen.

Bibliotheek Appeldijk, 1988.

Nieuwe activiteiten

Nu de beide bibliotheken niet meer met ruimtegebrek hadden te kampen, kon het personeel overgaan tot het ontwikkelen van nieuwe activiteiten. Er werd een boekendienst-aan-huis in het leven geroepen, waardoor aan huis gebonden lezers toch van boeken konden worden voorzien. Een initiatief van de Inner Wheel Club Gorinchem leidde tot de verstrekking van lectuur in het Streekziekenhuis, waar vrijwilligsters van de genoemde vereniging in samenwerking met de U.V.V. de uitreiking van de boeken aan patiënten verzorgden. Voorts kwam er een schoolbibliotheekdienst, er werden tentoonstellingen ingericht in de beide vestigingen - ook door derden - en last but not least de sedert 1977 bestaande jeugdboekenfestivals in De Nieuwe Doelen, welke in de herfstvakantie werden georganiseerd met medewerking van de culturele raad en de plaatselijke boekhandelaren.

Had de bibliotheek zich steeds beziggehouden met uitsluitend boeken en voorlichtingsmateriaal, in 1985 veranderde dat door de ingebruikneming van een fonothek in de bibliotheek in de Haarwijk. Op 28 september 1985 stelde mevrouw M. Vleggeert-van Veen de fonothek officieel in gebruik. De in deze afdeling opgenomen grammofoonplaten, compact discs en educatieve videobanden konden vanaf dat moment tegen een geringe vergoeding door leden boven 16 jaar worden geleend.

Omdat het gemeentebestuur meende, dat de bibliotheek in de Haarwijk wel wat ruimte kon missen, moest in 1987 een gedeelte ter grootte van ongeveer 140 m² worden afgestaan voor huisvesting van de artotheek.

Met deze mededelingen, die niets met boeken te maken hebben, maar alles met geluid, beeld en kunst, wordt dit boekje over de geschiedenis van de per 1 januari 1988 maar liefst 9903 leden tellende Vereniging Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem, welke reeds 70 jaar een bibliotheek in stand houdt, afgesloten.

Leden van het bestuur van de vereniging Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem

Elshout	1917-1939; voorzitter 1917-1939
mevr. A.C. van Meurs-Flohil	1917-1921; secretaris 1917-1921
r. C.H.J. Heuff-Meijster	1917-1955; penningmeester 1917-1955
M.A. van Andel	1917-1941; vice-voorzitter 1921-1941
A. de Kat Angelino	1917-1923
de Boon	1917-1919
van Camp	1917-1922
J. Dingemans	1917-1924
Kosters	1917-1920
J. van der Laan	1917-1965
Ds. J. Luuring	1917-1920
F.L. Nord	1917-1918
de Ruyter	1917-1946
D A. Vervat	1917-1924
H.H. van Zeggeren	1917-1919
meij. G.J. Boll	1919-1922
J. H.M. Falkenhagen	1919-1920
L.A.W. Noorduijn	1919-1940
T.S. Rooseboom	1920-1921; vice-voorzitter 1920-1921
Ds. K.P.C.A. Gramberg	1921-1924
mevr. J.C. Thierens-Disper	1921-1928
G.G. van Wagensveld	1921-1931
A.J. van Wesemael	1921-1939; secretaris 1921-1924
P.M. Vis	1922-1923
H.A. Ravenswaaij	1922-1968
M. van Koldam	1923-1959
mevr. S.C. van Veeren-Gerlings	1924-1933
S.H. van Straten	1924-1934
J. den Boeft	1924-1930
G.R. van Someren	1924-1928; secretaris 1924-1928
mevr. J. Schöyer-Reitsma	1929-1936
ir. A. Kranendonk	1929-1935; secretaris 1929-1935
Ds. R.K. Hummelen	1930-1941
Ds. C. de Jongh	1932-1946
mevr. N. Mulder-van den Adel	1934-1968
A. Feenstra	1934-1939
A. van der Werf	1935-1946; secretaris 1935-1944
mevr. J.A.M. de Vries Robbée- de Josselin de Jong	1936-1939
mr. C. T. de Vries Robbée	1939-1955; voorzitter 1939-1955
A.L. Dubel	1939-1941
J. Metzlar	1939
mevr. H.M. Elshout-Kostka	1939-1968
mevr. K.H.J. Schöyer-de Vries	1939-1960
mr. J.A. Overwater	1940-1962
G. Naeff	1941-1962; secretaris 1944-1955; voorzitter 1955-1962
G. van Andel	1942-1965; vice-voorzitter 1942-1965
C. Groen	1942-1952
J.D. de Ridder	1946-1969
dr. H.C. Landheer	1946-1975
A. van der Werf	1946-1947

dr. M.J.F. Robijns	1947-1975
dr. D.J. Lock	1952-1971
dr. G.H. Jonkers	1954-1956; gemeentelijk gedelegeerde
dr. B.A. Dorsman	1955-1965; secretaris 1955-1965
J.J. Koster van Groos	1955-1965; penningmeester 1955-1965
H. van Hoogdalem	1957-1958; gemeentelijk gedelegeerde
M. Oostlander	1958-1974; gemeentelijk gedelegeerde
mevr. M. van 't Sant-van Bommel	1960-1963
mevr. E.J. van Wagensveld-Rustige	1960-1973
drs. H.J.G. Klijn	1962-1979
mr. K.W.J. Neuman	1962-1968; voorzitter 1962-1968
mevr. E.E.M. van Gulik-Peper	1964-1974
mevr. J.E. Noorduijn-de Graaf	1964-1974
mr. H.H.C. Slood	1965-1973; secretaris 1965-1968 voorzitter 1968-1973
C. van Andel	1965-1973; penningmeester 1965-1973
mevr. R.C.J.P. Pennings-Linders	1968-1970; secretaris 1968-1970
mevr. A.G. van den Bosch-Goes	1970-1982; secretaris 1970-1974
drs. H.M. den Uijl	1971-1980
P.G. Geill	1973-1976; penningmeester 1973-1976
ir. H.G. Joosten	1973-1980; voorzitter 1973-1980
mevr. M.J.M. Spronk- van Drongelen	1973-1981
mevr. K. Boersma-Moerbeek	1974-1987; vice-voorzitter 1980-1987
mevr. J.E. van Gelder-t' Sas	1974-1985; secretaris 1975-1985
J.E. van Cleef	1974-1981
G. den Dikken	1974-1976
J.H. Mulder	1974
W. van Beekum	1974-1978; gemeentelijk gedelegeerde
G. Brandt	1975-1985
drs. A. Gommers	1975-1980; penningmeester 1977-1979 vice-voorzitter 1979-1980
mevr. A.K. Lindeboom- Venhuizen	1975-1986
mevr. J.B. de Nooij-Koole	1975-1977
H.B. van der Goot	1978-1982; gemeentelijk gelegeerde
mr. C.A. van Osta	1979-1982; penningmeester 1979-1982
H.C. Dees	1980-1987
mevr. M.C. de Goeij-Jeremiasse	1980-; secretaris 1980-
J. Oosthoek	1980-1987; voorzitter 1980-1987
G. Kool	1982-; penningmeester 1982-
A.J. Peperkamp	1982-1986; gemeentelijk gedelegeerde
mevr. L. de Ruiter-Klop	1983-1987
mevr. J.C.Z. van Mourik-Boer	1984-
G.L.M. van Schaik	1984-
mevr. T. Oostenrijk-Baron	1986-1987
dr. ir. J.J. Breen	1986-; voorzitter 1987-
mevr. P.M. Kalis-Eijzinga	1986-; gemeentelijk gedelegeerde
mevr. C.H.M. Snoek-van Haaren	1987-
mevr. H.J. Krikke-Scholten	1987-
G.J. Bouman	1987-
C. Hoek	1987-

Personeel van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Gorinchem

J.E. de Graaf	1918-1921; bibliothecaresse	M.E.A.O. Oomes	1966-1969; hoofd
C.G. Emck	1919-1920	R. Toonen	1969-1986
C.H. van de Pol	1919-1944	J.H. Boekhoff-Bruins	1969- ; hoofd
C.G. Emck	1921-1953; bibliothecaresse	G.A. Sanders-Mulder	1969-1971; hoofd
C. Snoek	1921-1924	A. Boef-Pietersen	1970-1972
T. van Popta	1923-1927	Y. Koenders-Roodenburg	1971-1986
W.J. Naumann	1925	M. Bakker-Breedveld	1971-
H.L. Visser van IJzendoorn	1925-1926	D.G. Heskamp-Verbeek	1971-
J. Driesen	1926-1927	L. Resoort	1972
J.H. Smaling	1927-1933	M. van Buuren	1973
A.J. Visser	1927-1953	A. H. Klaasen-de Rooder	1973-1975
M.A.C. Busch	1934-1936	R. van den Bosch	1975-1976
D. van Vulpen	1936-1938	M. van den Bosch	1975-1976
G. Zwamborn	1938-1942	E. Moezel	1976-1979
A. Bulk	1939	H.C. Ebbers	1977-1980
J. de Kok	1942-1945	G.W.C.M. Harderwijk	1978-
A. Mijnlieff	1944-1946	A.Z. van Vuren-Oosterbeek	1975-1977
T. Brandwijk	1946-1947	H.V.D. Zouwen-v.d. Leden	1979-
K. Schipper	1947-1949	A. Houtzager	1979-1981
A.M. Zwamborn	1949-1962	I. Vlot	1979-1984
dra. Chr. I.R. Glas	1953-1965; directrice	T. de Jonge	1979-1982
G. van Zee	1953-1955	J.H. van Niel	1980-
G. de Wit	1953-1954	E. Baayens	1980-1983
H.E.D. van Oord	1954-1956	I. den Braven	1980
A. Eikelenboom	1955-1956	S. Semmler	1980-1981
A. Thiebout	1955-1958	S. Swierstra	1980-1982
G.M. van Hoornaar	1955-1959	M. Gouman	1981-1984
T. van Gemert	1956-1957	T. Papilaja	1981-
T. Walraven	1956-1957	V. Jaspers	1981-
B. Arends	1956-1957	C. Flapper	1982-1987
A.J. Visser	1957-1968	L. Micièk	1983
W. Snoek	1957	M. Biezen-Humfeldt	1984-
S.J. van Oosterom	1959-1963	J. Smallegange-Kornet	1985-
T. van Gemert	1959	M. Lindeboom	1987-1988
G. Plus	1959-1961	J. Keyser	1987-
J. van Griethuysen	1959-1961	I. Baks-Hootsen	1987-
M.G. Smits	1959-1960	A. v.d. Ham	1987-
P.A. van Willigen	1960-1961		
W. Rijnders	1961-1963		
G. van Dijk	1961-1963		
G.M. van Hoornaar	1962-1968		
C.T. van Noort	1962-1964		
P. Hooykaas	1963		
H. Bosch	1963-1964		
A.M. Nieuwstad	1963-1964		
G. Dragt	1963-1964		
C. Eenhoorn	1964		
J.M. Tazelaar	1964		
D. Bedet	1963-1970		
A. Lindeboom-Venhuizen	1964-1971		
A. Petersen-Vink	1965-1969; hoofd		
J.M. Keyser-Mullié	1965- ; hoofd		

De Openbare Bibliotheek van Gorinchem nu

Veel is er veranderd in de bibliotheek van Gorinchem vergeleken bij vroeger, veel is er ook gelijk gebleven.

Veranderd is de inrichting: géén stramme balies meer met daarachter de lonkende boeken, die echter pas na tussenkomst van de (meestal) dames achter de balie in handen te krijgen waren en dan nog mondjesmaat en na een titel of een onderwerp te hebben opgegeven.

Gelijk is gebleven dat de bibliotheek er is voor iedereen, ook al leek dat vroeger misschien niet altijd zo. Nú kan iedereen naar hartelust rondsnuffelen en zelf ontdekken wat de bibliotheek hem biedt aan mogelijkheden voor ontspanning en informatie.

Wat biedt de bibliotheek van Gorinchem de gebruiker dan zoal?

In de eerste plaats uiteraard boeken: romans zowel in het Nederlands als in andere moderne talen, boeken over alle denkbare onderwerpen: van kunst tot computers en van opvoeding tot Oostenrijk. Verder zijn er grammofoonplaten, CD's, videobanden, talencursussen op cassette, evenals folders van Postbus 51 enz. beschikbaar.

Niet uitgeleend, maar ter plaatse te lezen of raadplegen zijn de kranten en tijdschriften en de naslagwerken als encyclopediën, telefoonidsen en het spoorboekje om er maar een paar te noemen. Het kopieerapparaat in de bibliotheek bewijst hierbij vaak goede diensten.

Waar men ook belangstelling voor heeft, de bibliotheek heeft er informatie over en zo niet of te weinig, dan is er aan te komen door het zgn. interbibliothecair leenverkeer. De Provinciale Bibliotheekcentrale (PBC) speelt hierbij een belangrijke rol en niet alleen hierbij, voor tal van diensten kan een beroep worden gedaan op de PBC. Voor elk wat wils dus.

Bepaalde groepen krijgen echter extra aandacht van de bibliotheek, zoals scholieren. Veel scholen laten hun leerlingen kennis maken met de bibliotheek door met de klas op bezoek te komen. Ook kunnen scholen wisselcollecties betrekken van de hierboven genoemde PBC, vooral bij projectonderwijs is dat vaak een uitkomst.

Verder heeft de bibliotheek een uitgebreide collectie voor de "literatuurlijsten" van middelbare scholieren, inclusief uittrekselboeken en schrijversportretten.

Tijdens de kinderboekenweek zijn er steeds activiteiten voor de jeugd, die vaak vooraf worden gegaan door een leesprogramma om het lezen te stimuleren.

Voor al degenen die niet naar de bibliotheek kunnen komen, zoals langdurig zieken, gehandicapten en bejaarden verzorgt de bibliotheek een "boekendienst aan huis".

Er zijn wisselende collecties boeken in de bibliotheek voor buitenlanders (in Gorcum veelal van Turkse, Marokkaanse en Griekse nationaliteit). Ook verzorgt de PBC wisselende collecties boeken in het Beatrix Ziekenhuis, het Nieuwe Gasthuis en een aantal verzor-

gingstehuizen in de stad.

Verenigingen, instellingen, maar ook particulieren (schilders, fotografen enz.) kunnen zich via tentoonstellingen in de bibliotheek presenteren, terwijl de bibliotheek zelf ook tentoonstellingen organiseert, meestal over actuele onderwerpen.

In de bibliotheek is speciaal voor het vak opgeleid personeel aanwezig, dat bereid is iedereen te helpen datgene te vinden waar hij of zij naar op zoek is, ongeacht of het een gezellige roman of materiaal voor een scriptie is.

Tijdens drukke uren moet het geduld van de bibliotheekgebruiker wel eens op de proef gesteld worden, want ook hier slaan de bezuinigingen toe. Desondanks streven we er naar met een minimale personeelsbezetting een optimale dienstverlening te geven.

De bibliotheek is er voor iedereen, ook voor U!

Gemakshalve is hierboven steeds gesproken van "de bibliotheek", Gorinchem heeft echter twee vestigingen, te weten

Centrum:	en	Haarwijk:
Appeldijk 1		Pijlstraat 1
4201 AE Gorinchem		4205 GA Gorinchem
tel. 01830-31037		tel. 01830-20065

Samen tellen de bibliotheken ca. 10.000 leden (4700 onder en 5300 boven de 18 jaar). Het aantal boeken, platen enz bedraagt ca. 77.000, het aantal uitleningen in 1987 bedroeg 338.000.

De openinguren zijn:	Centrum	Haarwijk
maandag	13-17 uur	14-17 uur
dinsdag	gesloten	14-20 uur
woensdag	10-17 uur	10-12 uur
		14-17 uur
donderdag	10-17 uur	10-12 uur
	19-21 uur	
vrijdag	13-17 uur	14-20 uur
	19-21 uur	

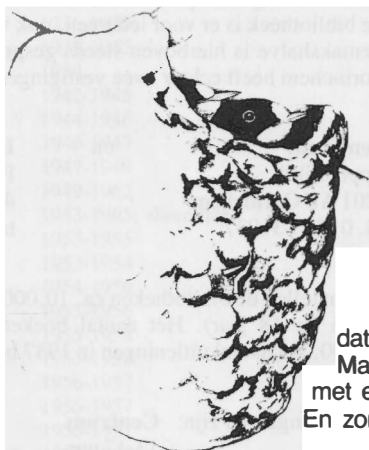
De kosten van het lidmaatschap zijn:

tot 18 jaar	gratis
18-65 jaar	f 21,50 per 12 maanden
CJP	f 13,50 per 12 maanden
Pas 65	f 7,00 per 12 maanden

Het gebruik van de bibliotheek zonder materiaal te lenen is gratis.

De P.R.-commissie.

Sparen met hoge rente en tóch zo vrij als een vogel!..

Sparen of niet,
dat is een persoonlijke keuze
Maar als u spaart, dan wél
met een zo hoog mogelijke rente,
En zonder beperkende bepalingen.

Wie er zo over denkt gaat in zee met de Bondsspaarbank.
Want daar biedt de PatentRekening een hoge rente
met toch onbegrensde opnamevrijheid. Op elk moment dat u maar wilt.
Zo vrij als een vogel maar met een goed beschermd nest!

Pik in die rente, da's mooi meegenomen!

Speciaal daarvoor is de PatentRekening bedacht.
Die biedt een hoge rente bestaande uit een
basisrente + premierente. Waarbij uw geld
dagelijks opvraagbaar is zonder boete of
opnamekosten.

Rentebijdrage 2x per jaar. Dus een hoge
effectieve rente. Interessant genoeg om meer
over te willen weten?

Kom eens langs of bel even op. We zijn u dan
graag van dienst met alle informatie.

Een bank met de S doet meer.

Gorinchem: Arkelstraat 37, tel. 01830-31244

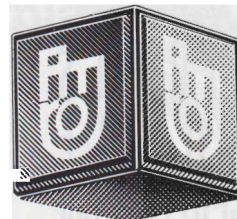
spaarbank

Financieel valt er heel wat te regelen. Hoe pak je zo iets nu 't beste aan?

Loop even binnen bij de Amro
Bank. Om advies.

U bent welkom met kleine vragen
en grote problemen.

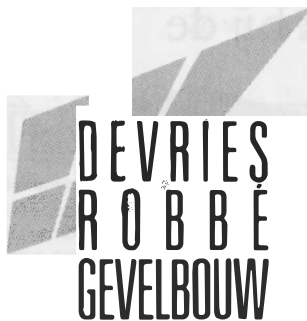
Helpen doen we graag. Probeer
't eens. Vragen staat vrij, ook bij de
Amro Bank.

Amro Bank.
De bank waar je wat aan hebt.

De Vries Robbé: specialist achter iedere gevel

DE VRIES ROBBE GEVELBOUW OPVALLEND AANWEZIG IN ZOWEL
NIEUWBOUW ALS RENOVATIEPROJEKTEN, MET KUNSTSTOF EN
ALUMINIUM DEUREN, RAMEN EN PUIEN, EN KOMPLETE VLIESGEVELS.

ARKELSEDIJK 4
POSTBUS 205
4200 AE GORINCHEM
TEL. 01830-21177
TELEX 25333

Postbus 41 - 4200 AA Gorinchem
Tel. 01830 - 2 50 55

FABRIKANT VAN:

- **Betontegels**
- **Beton opsluit- en troittoirbanden**
- **Mof-spie buizen en inspectieputten
voor rioleringen (1 m' - 2 m')**

**Oeververdediging: Flex-slotplaten tevens
zuilen syst. kant**

BEL ONS VOOR INFORMATIE!

MET ONKYO STAPELT U KWALITEIT OP KWALITEIT

VERSTERKER A-8130 TUNER T-4120

Wie gescheiden componenten prefereert vindt hier uitstekende prestaties voor een bescheiden investering. De versterker geeft 2x40 Watt RMS en beschikt o.a. over Delta Voeding, zeven ingangen en een CD-Direct schakelaar. De Quartz Synthesizer tuner biedt maar liefst 20 programmeerbare FM of AM instellingen maar beschikt ook over Autoscan tuning.
Leverbaar in zwart en alu.

ONKYO HI-FI GAAT ALTUJD DIE ENE STAP VERDER

*Dealer voor Gorinchem
en omstreken.*

SINDS 1919

Audio- en Videowinkels.

Hoogstr. 3 / Arkelstr. 2 / Piazza-Center 66
tel. 01830 - 33146 - 30115

Nieuw bij de ABN: de hoogst mogelijke rente op spaartegoeden van f 10.000,- of meer, met royale opnamemogelijkheden.

5.2%

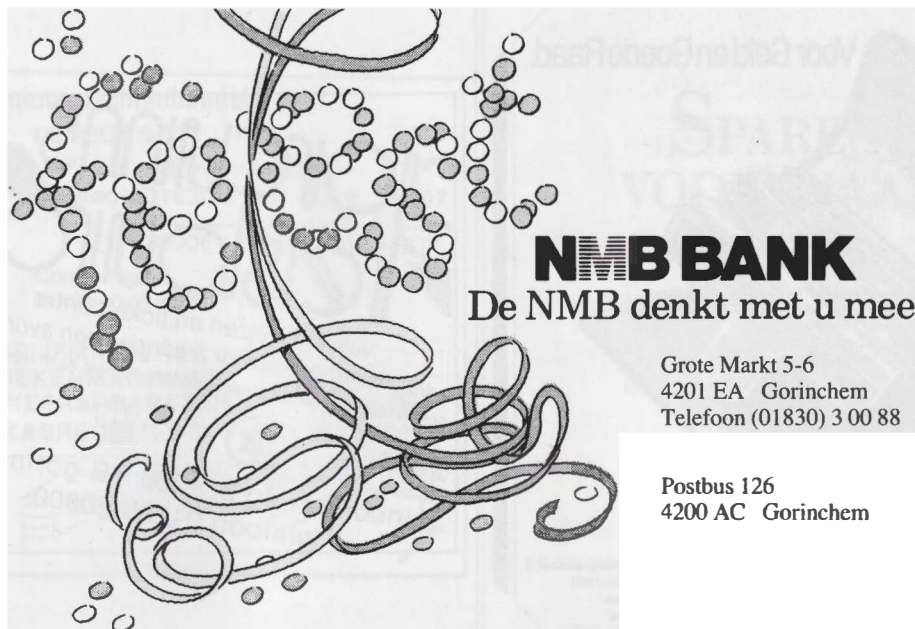
ABN Excellent-rekening.

- Eerste inleg: minimaal f 10.000,-
- Rente: 5,2% over het hele saldo.
- Opnemen: f 10.000,- per maand zonder kosten.

De ABN introduceert met de Excellent-rekening een nieuwe spaarvorm die de hoogst mogelijke rente combineert met een grote mate van opnamevrijheid. De ABN Excellent-rekening doet haar naam alle eer aan: de spaarder ziet zijn gehele tegoed beloofd met een excellente rente van thans liefst 5,2%, mits het saldo ten minste f 10.000,- bedraagt. Spaarders die een hoog rendement willen koppelen aan een grote mate van opnamevrijheid **ABN Bank** weten vanaf nu welke bank deze mogelijkheid biedt.

rente per 21 september 1988, wijzigingen voorbehouden.

Vijfzinnenstraat 4, Gorinchem - Piazza Center 36, Gorinchem

NMB BANK
De NMB denkt met u mee.

Grote Markt 5-6
4201 EA Gorinchem
Telefoon (01830) 3 00 88

Postbus 126
4200 AC Gorinchem

KALKAANSLAG?!
GROENE AANSLAG?

Pak dan de gemakkelijke probleemoplosser van Tevan:

TICAL
Goed en snel ontkalkend reinigen!
Is een vertrouwd produkt voor het ontkalken van uw koffiezetapparaat, wasmachine, geyser, boiler, douche-koppen, enz.
Tevan TICAL en uitgebreide folder zijn verkrijgbaar bij uw drogist.

ALGMOS
Is een moderne reiniger met een bijzondere werking. Het verwijdert groene aanslag snel en afdoende.
Verwijdert groene aanslag van alle materialen.
Tevan ALGMOS en uitgebreide folder is verkrijgbaar bij uw drogist, doe-het-zelf zaak en tuin-centrum.

TEVAN
TEVAN-CHEMIE bv
Edisonweg 19 Postbus 37 4200 AA Gorinchem Tel. 01830-21799

Rabobank
Gorinchem

Gorinchem	Arkel
Haarstraat 65-67	Prinses Margrietstraat 8
Tel. 01830-69444	Tel. 01831-1860
Piazza Center 44	Kedichem
Tel. 01830-69444	Dorpshuis
	Tel. 01831-1860

**gorcums
reisbureau**

*vakantiereizen en ticketcentre
uw reisadviseur voor méér dan een avondje uit!*
gorcums enige allround reisburo met officieel KLM agentschap

concordiaweg 8, 4206 BB gorinchem,
telefoon 01830-20000

**Van der Brugge
Makelaardij o.g.**

VOOR DE GEHELE OMGEVING

GORKUM 01830 - 35011
LEERDAM 03451 - 13949
H VELD - GIESSENDAM 01846 - 18918

van *nien* tot **Reve.**

BOEKHANDEL

Fa. N. H. STEIN

WESTWAGENSTRAAT 7
4201 HD GORINCHEM
TELEFOON (01830) 3 36 41

Wij verzorgen ook
Uw bestellingen

Kantoormachinehandel DE REGT & ZN

Burgstraat 30
Telefoon 01830-31847 b.g.g. 30207

VERKOOP - INRUIL - REPARATIE

Computers
Tekstverwerkers

Emmein

KANTOORREUBELN

**SCHRIJFMACHINES
REKENMACHINES
KOPIEERAPPARATEN
KASREGISTERS**

BOEKEN MAKEN IS ONS VAK.

Laat Uw tijdschriften niet rondslingeren, maar laat ze keurig inbinden tot een boek.

De prijs zal U echt meevallen. Informeer eens.

- * Handboekbinderij
- * Restauratie
- * Drukkerijbindwerk

H. M. Horsten

Boekbinderij Horsten

Burgstraat 33 Gorinchem - Telefoon 01830 - 30218

SPAREN 6 1/4% VOOR 6 JAAR

Een extra hoge rente voor spaargeld dat u
zes jaar laat staan.

CDK-Bank

NV Crediet en Deposietkas,
bankbedrijf van De Grunswaardkassiers NV

De spaaragent van CDKBank:

burgstraat 27, 4200 ac gorinchem
telefoon 01830 - 30873

03-09-1988 Rentewijzigingen voorbehouden

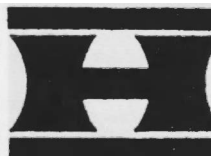
In onze showroom continu show van

SINT- EN KERST- DECORATIES

5-18
18-1

Alsmede: **SINT-NICOLAAS** **KERSTPAKKET-**
PAKPAPIER **DOZEN**
LETTERDOZEN **KRANSDOZEN**
SINT NICOLAAS **KERSTBOMEN**
ARTIKELEN **KERSTARTIKELEN**

Alle soorten verpakkingsmaterialen

Horsten
Verpakkingen B.V.

Vissersdijk 37
Gorinchem
Tel. 01830-31228

Of het nu gaat over
Literatuur, Geschiedenis,
Hobby- of Kookboeken:
onze grote sortering maakt,
dat U niet lang hoeft te zoeken!

de Jong;

Boek- en Kantoorboekhandel

Mar. Spronklaan 57 - Gorinchem - 01830-23176

LOONEN-SCHOENEN

Kon. Wilhelminalaan 40, tel. 23798

• *Wij verzorgen nog steeds de
betere schoenreparatie.*

Drogisterij • Parfumerie

Banders

• **Postagentschap**

Kon. Wilhelminalaan 58
Gorinchem
Telefoon 01830 - 23955

koster Verzekeringen en makelaardij b.v.

- alle verzekeringen
- bemiddeling onroerend goed
- beëdigd taxateur
- hypotheken en financieringen

Havendijk 6 gorinchem Tel. 01830 - 36666

*Hét juiste adres
voor Uw schrijf- en
kantoorbenodigdheden.*

VB

VAKHANDEL
NTO

VAN BAAREN

Appeldijk 3, 4201 AE, Gorinchem 01830-31245

WARUNG JAJAH

Indische delicatessen

Eethuisje - Toko Afhaalmaaltijden

Burgstraat 24

4201 AC Gorinchem

Tel. (1830) 60024

ATELIER Wedgand

Brugstraat 51/53 - Gorkum - Tel. 01830-33647

- * antieke meubelen
- * oude gravures
- * lijstenmakerij

R. Manten

Video Scope Sound B.V.

Wij zijn de Grootste en blijven de Goedkoopste!

- al onze topfilms f 5 + gratis stempel
- geen recorder...geen probleem
- Movie Box f 10 voor 1 dag
- f 20 voor heel de week

Burgstraat 35, tel. 36820 / Twijnderstraat 15, tel 35653

LEIDA'S Bloemenkiosk

Burgstraat 21 - Gorinchem - tel.nr. 01830 - 35301

*Voor een goed
muziekaal verhaal!*

Burgstraat 45
4201 AB Gorinchem
Tel.: 01830 - 35 991

DANSINSTITUUT
**de Swart
van Westrenen**

Jan & Trudy Kröon

Burgstraat 32 - 4201 AD Gorinchem - Tel. 01830 - 31441

DAMESKAPSALON

DICK v.d. BOSCH

GOED EN GOEDKOOP

BURGSTRAAT 23a TEL. 01830-31753

**DE
Gordijn Specialist**
HOOGENBOEZEM

Hoek Burgstraat/Havendijk Gorinchem tel. 01830-36769

La Linea

Fotografie

- * TROUWREPORTAGES
- * PORRET-FOTOGRAFIE
- * NIKON EN PENTAX DEALER
- * WIJ RUILEN OOK IN EN HEBBEN
- TIENTALLEN BETERE OCCASIONS OP VOORRAAD !!!

BANDENBOETIEK

"HANNEKE"

4201 AA - Burgstraat 5
4200 AK - Postbus 448
Gorinchem
Telefoon 01830 - 35320

Het Linnenhuis.

Voor het mooiste en fijnste tafelgoed!

Vanaf 1 Oktober 1988 ligt er het prachtige tafelgoed magazine voor u klaar, vol met schitterende ideeën voor gezellig tafelen of zomaar een leuk versierde tafel.

U kunt ons ook bellen of schrijven en u krijgt dit magazine vlot thuisgestuurd.

Het Linnenhuis

Langendijk 1a
4201 CE Gorinchem
tel.nr. 01830-35310

BRILLEN SPECIALIST

Langendijk 37 - Gorinchem

Eig.: R. W. v.d. Kop

Tel. 01830-30524

Le Tricot

DAMESMODE

RHENEN

Herenstraat 3

GORCUM

Langendijk 3

kado's - byoux - coiffure

de Jongh

Langendijk 27

4201 CE Gorinchem

lederwarenspecialzaak
LEDERLUX
langendijk 30-32 gorinchem
crimpenhof 90 krimpen a/d ijssel

DE WERKMAN
Kleding voor beroep en vrije tijd

Langendijk 10
4201 CH Gorinchem
Tel. 01830-31358

Eig. W. Lindeboom

Uw adres voor alle

BEROEPSKLEDING

en

VEILIGHEIDSSCHOENEN

Vrijetijdskleding o.a. van

LEVI'S en LOIS

Patisserie „De Leur” Onze najaarsartikelen
zijn er weer!

A. STRUYK

Banketbakkerij

Lunchroom

gevuld spekulaas

boter spekulaasbrokken

borstplaat

roomboteramandelstaven

Langendijk 11 — Tel. 3 13 98

spektakulaire ontwikkeling in
HI-FI - TELEVISIE - VIDEO
bij

DE RADIOBEURS

Langendijk 20 - 4201 CH Gorinchem
tel. 01830 - 3 10 24

SPORTZAAK DE JONGH bv

Gorinchem. Langendijk 4-6-12 en 14. tel. 01830-31359

Restaurant
„Metropole“

Melkpad 3 - Gorinchem - Telefoon 01830-30778

**B
EME
E**

LANGENDIJK

LANGENDIJK 22
GORINCHEM TEL. 01830-33173

*van Johannes
Gerdien van Camp*

Het voormalige Post- en Telegraafkantoor aan de Groenmarkt op de hoek van de Tinnegietersteeg, waarin van 1918 tot 1930 de bibliotheek was gevestigd.